

GEORGIUS
PRINCEPS ANHALTINUS, COMES
ASCANIAE &c.
PRAEPOSITUS MAGDEBURGENSIS ET MIS-
NENSIS, SENIOR CAPITULI MERSBURG.

Natus anno M D VII.
Mortuus anno M D LIII.

NARRATIO

De

Reuerendissimo & Illustrissimo
Principe

GEORGIO

Principe Anhaltino & Asca-
 niae &c. Praeposito Magdeburgensi
 & Misnensi, Seniore Capituli
 Mersburgensis.

Auctore

IOACHIMO CAMERARIO,
 Pabepergense.

LIPSIAE,

Sumtibus MART. THEODORI HEYBEY.

ANNO M. DC. XCVI.

Illustrissimo Principi ac Domino
DN. IOACHIMO
PRINCIPI ANHALTINO
ET ASCANIAE &c.

Domino suo clementissimo

S. D.

IOACHIMVS CAMERARIVS.

Uum Tua Clementia
permissu, illustrissime
Princeps, exprimen-
das essem daturus
chalcographo nostro
Conciones quasdam, a reuerendissi-
mo & illustrissimo Principe, beata
memoria, fratre dilectissimo Clemen-
tia Tua, Principe **GEORGIO**, habi-
tas in iis Synodis, quas studio plenissi-
mo pietatis ac religionis ille confla-
vit, & in quibus munere est functus
maxime fidelis & vigilantis atque
assidui custodis Ecclesie Iesu Christi:
venit mihi in mentem, facturum me
opera pretium, si de autore aliquid
prenarrarem. Eamque operam

consui esse dandam, & meritis ipsius
& singularis clementia volunta-
ti, qua me benignissime esset com-
plexus. Conscripsi igitur quadam,
& curavi proponenda Orationi-
bus illis, quas legentibus & volu-
ptatem & utilitatem allaturas scio
esse immensam: qui & submissee ama-
turi sunt hoc nomine Clementiam Tu-
am, & illi gratias acturi, quod tan-
tum bonum cum aliis quoque commu-
nicari voluerit. Sunt enim & acti-
onum talium hac monumenta, & ea
doctrina explicatur concionibus istis,
ut cognitione huius illarumque re-
cordatione, & facultas pia eruditio-
nis comparari, & prudentia religio-
sa augeri possit. De quibus minus
verborum faciendum est, quod, ut
proba & praeclara merces ipsa sese in-
dicant, sic qui illas legere voluerint,
commendationem aliam quasi pra-
conis desideraturi non sunt, sed & de
primo gustu bonitatem percipient, &
usu delectabuntur. De publicis au-
tem damnis, quae ista morte facta
sunt,

sunt, & aliorum extant querela, &
hoc illustrissimi Fratris Clementia
Tua sancta anima profecto optat,
non tantum mali tam cito sensisse
patriam excessu suo. Itaque huius
partis tristitiam in praesentia omit-
tamus. Tuam autem, illustrissime
Princeps, Clementiam oro, ut tam
operam studii & diligentiae meae in-
edendis concionibus reuerendissimi
& illustrissimi Principis fratris Tuae
Clementiae, quam celebrationem no-
stram beatissima memoria illius, &
nobilissimi generis illustrissimae Do-
mus vestrae, in optimam partem acci-
piat. Id quod a Tua Clementia mihi
submissee polliceor: vel quod a quam-
plurimis celebrari nomen illustrissi-
mi Principis fratris Clementiae Tuae
gratum acceptumque illi esse scio; vel
quod meos illa conatus non despiciet;
vel etiam quod clementissimo fauo-
re me complectitur. Atque id mihi
futurum satis est. Quum me non
fugiat, in quam partem aliqui in-
terpretaturi sint operam istam studii
A 3 mei,

mei, qui peruerso quodam ardore incensi, praeclarum esse putant, contumelias euomere de omnibus quae ipsis displicent: vel potius, aliter loqui ac scribere quoniam non didicerunt, neque tacere sciant, ita loqui illos ac scribere necesse est. Ego autem, ut veterum quidam sua edi intelligentibus, ita mea *Tuae* primum clementiae, sapientiae, pietati, virtuti: deinde aliorum eruditioni, doctrinae, humanitati, edita esse volo. Malitiam vero & fastum atque insolentiam imperitiae, ut arcere ab his non licet, sic existimare cupio, ad se istorum nihil pertinere; non magis quam ad aprorum genus limpidos fontes, aut prata florida. *Tuae illustrissimae Clementiae vitam, salutem, terras, & gubernationem commendo aeterno DEO. Bene valeat Clementia Tua. Lipsiae Cal. Maji, anno Christi M. D. LV.*

VITA GEORGII PRINCIPIS ANHALTINI.

I.

Persis institutum fuisse legimus, ut in conspectum Regis adducti, illum venerari diuino cultu, & in terram procumbere ante ipsum cogerentur: quod in Regiae nobilitatis excellentia, imaginem Dei gubernantis hunc mundum, quique esset autor largitorque salutis omnium, expressam esse in terris sentirent, & ideo obseruantiae summae honorem huic deberi. Quod si potentiae & sceptri Maiestas referre diuinitatem quandam inter homines existimatur, non profecto iniquitatem concipi opinionem de religione, pietate, virtute, sapientia, doctrina, neque non hanc pulcherrimam effigiem Dei esse, credi debet. Quae si vera sunt, ut esse liquet, (non enim certe Deus cognosci magis omnipotentiam suam quam bonitatem & sapientiam voluit) multo scilicet erit illustrior species diuinita-

ratis in nobilitatis potentiaque & virtutis ac sapientia coniunctione. Atque eo quidem magis, si intueamur hanc oculis non modorationis humanae, sed etiam intelligentiae eius, quam patefactio coelestis veritatis in mente, accendit. Vt enim opera picturae & statuarum, quam scite & affabre facta sint, artificum contemplatio iudicat, imperiti autem coloribus tantum aut nitore capiuntur: sic pietatis religiosa consideratio operum diuinorum elaborationem plane perspicit, & autorem illorum agnoscit, & consilium atque voluntatem in his perficiendis animaduertens, quum veneratur aeterni Dei beneficium numen, tum expressam pulchritudinem in natura eo honore, qui illi debetur, afficit. Non enim certe fortuito existere, neque fatali quadam rerum serie procedere ortus, interitus, euentus, temporum vices verti inclinatione casuum, & hominum praeclaram & egregiam progeniem solo, quem admodum dicitur, exoriri, putat animus veritatis diuinæ cognitione instructus; sed vnum effectorem parentemque & moderatorem atque rectorem Deum esse scit, qui in natura conspicua esse voluerit opera omnipotentiae, sapientiae, iustitiae, benignitatis suae, ut ipse solus vnus aeternus Deus, secundum demonstrationem eam, quae est prolata λόγῳ διδῶν aeternae mentis per agitationem Spiritus sancti,

veneratione, precibus, imploratione, gratiarum actione, & laudum celebratione, colatur in hac vita assidue & fideliter, cum spe vitae in caelis sempiternae. Atque ista est penus firmissima omnis felicitatis humanae; non ea, quam veteres quidam suarum cogitationum acumine explorasse se rati, in Fortuna, & huius quasi procuratore Genio, collocarunt.

II. Hæc veluti præarranda duxi, quum proposuissem quædam de illustrissimo & sanctissimo Principe GEORGIO, Principe Anhaltino, scribere. Quibus pro mea etiam parte illius pietati, virtuti, & sapientiae, & ingentibus meritis erga patriam, clementiaeque, & prolixæ atque munificæ voluntati, memoria animi grati officiose persolueretur. Impar illa quidem excellentiæ ipsius; sed tamen & debita & studiosa. Huius enim speciosissima imago nostra ætate conspecta fuit, omnium eorum, quibus suæ benignitatis munera propitius Deus in genere humano proferri & apparere vult. Istius autem propositi occasio fuit editio quarundam Concionum, quas ille plenissimas sinceræ religionis, & maximæ caritatis erga suos, in conuentibus ecclesiasticis habuisset: quarum lectionem piis studiis multiplices fructus allaturam esse confidebamus. Etsi autem & aliorum de hoc Principe encomia in medio sunt, & diserta expositione præ-

cupuarum rerum mirifice capiunt legentes; tamen & nostræ narrationi aliquem locum relictum iri sperauimus, vel propter singularem obseruantia meæ affectionem, vel propter abundantem copiam eorum quæ de hoc Principe cum veritate laudabiliter commemorari possunt. Ordiam autem, vt par est, a maiorum domus Anhaltinæ splendore nominis, & virtutis gloria, & dignitatis excellentia. Esti autem is merito & illustrissimus Princeps & vir amplissimus perhibetur, qui sua ipsius virtute extollitur, & sapientia propria præstat cæteris; tamen omnium consensione, quod naturæ est iudicium, nobilitas generis commendationem singularem habere existimatur. Neque immerito. Diuinum enim esse beneficium confitendum, propagationem de vna origine multorum, directam successionem posteritatis & nominis gloriam custodientem. Itaque Poetæ Græci quorum genus celebrare in primis voluerunt, eorum ortum tradiderunt esse diuinum. Significantes nimirum, hominibus eximium hoc munus a Deo conferri: vt diuturnitate quadam series procreationis immortalem famam assequi quodammodo solere videatur. Quapropter inuidia quoque caret successio opum, & potentia antiquæ, quod quasi publicum hoc patrimonium a maioribus relictum minoribus debeatur: qui & indigne

digni laude suorum, degenerando maculam, aspergunt familia, atque odium incurrunt; & digni, veteres titulos nouis ornamentis decorantes, incredibili fauore & studio omnium extolluntur, κατὰ μέτρον ἐρχέσθαι τῆς εὐγενείας συννοεῖν, secundum Euripidem.

III. Est autem perdifficilis explicatio familiarum nostratium, propter nostræ gentis non tam negligentiam, quam simplicitatem: quibus non fuit curæ, vt haberent præcones virtutis & rerum a se gestarum; sed id studuerunt, ne alii magnitudine animi, & iustitia, & fortibus factis priores aut essent aut haberentur. Neque vixit eruditio literarum, & cultura bonarum artium, in natione bellis occupata & studiosa armorum. Non tum caussarum contemplationi vacabat cogitatio, non prudentiæ disertæ oratio copiosa affectabatur; sed agri diligenter colebantur, & res familiaris labore assiduo non tam augebatur cupide, quam retinebatur strenue. Exercitationes autem erant in umbra nullæ, sed omnes manifestæ, venationum præcipue, & equitationum, & iaculationum, & gestuum repræsentantium congressus dimicationum, & formas tam feriendi hostes, quam ictum hostilem excutiendi. Non enim tantopere probabant læsum ab aliquo aduersarium, quam vim externam propulsatam a corpore, & incolumitatem conseruatam esse

esse. Admiscebatur & motuum quædam venustas in lucta, & saltationum agilitas, & decursus spatii certamen. Serio autem in id quisque incumberebat, ut esset secundum Tydeum Euripidis,

ὅτι ἐν λόγοις μὲν λαμπρὸς ἀλλ' ἐν ἀσπίδι
δεινὸς σφιστὴς, πολλὰ τ' ἐξευρεῖν σφά,
εὐρών ἀκριβῆ μηχανὴν ἐν ἀσπίδι.

Neque tamen defuere nostris hominibus vnamquam ingenia doctrinæ liberalis capacia, sed literarum profecto peritia antiquitas caruit. Declarant hoc ea quæ de nostratibus Poetis tradidere Græci, quibus nomen *Bardis* esset. Quum nunc quoque vulgares isti huius generis circulatores *Gabbardi* vocentur, quod nomen muneris expectationem significat: nam ab iis, quos vel laudarunt vel exhilararunt iucunda recitatione, communiter donari istos adhuc in moribus nostris esse constat. Declarant & carmina veterum, quæ quum a multis memoriter accinerentur, Caroli Magni iussu collecta descriptaque fuisse accepimus. Caroli autem temporibus cœpisse primum nostrorum hominum aliquos conari literis Latinis mandare res aliquas, aut institutionis vtilis, aut narrationum tam recentium quam veterum, populari sermone pronunciatas, multa sunt argumento: & nos vidimus librum Ludouici Caroli F. temporibus exaratum, continentem

Euan-

Euangelicam historiam, quam autor testatus fuit, se Francica lingua voluisse exponere. Vidimus & alia quædam fragmenta chartarum, quibus quid perscriptum fuisset animaduerti non poterat: ea omnia eiusmodi erant, ut aliena scripturæ ratio, & incognitus priscae consuetudinis sermo, nullum continuum sensum a lectore percipi pateretur. Ac nostratis sermonis proprietas Latinarum literarum comprehensioni tam pertinaciter refragata fuit, ut vix annis postea ferme quingentis, sese describi harum figuris ille siuerit. Annis enim abhincducentis septuaginta duobus, Rudolfo rerum potiente, decretum tandem fuit, ut liceret contractuum & publicarum literarum alia monumenta populari sermone conficere, utque tantum illa valerent ac si Latina oratione aliquis vteretur: atque ex eo tempore deinceps frequentata fuit librorum quoque compositio. Reddit autem rem hac in parte difficiliorem tam deprauatio prisicarum appellationum, quam quorundam, quæ quasi obsoleuerunt obliuione vetustatis obruta, ignoratio. Tum etiam audacia ingens fingendi quiduis, & commenta antiquitatis fide, quæ redargui non posset, affirmandi: qua & multagesta commemorata quæ gesta sunt nunquam, & nostratia genera in externa infusa, atque ita nostras historias redditas esse

con-

constat mendosiores. Sed quanquam hæc certæ & exquisitæ narrationi officere necesse est plurimum, tamen ad inueniendam quasi sedem veritatis, ubi cognitio non sit instabilis, multum valet diligentia & industria studii prudentum & doctorum hominum.

IV. Quorum traditas & peruestigatas indicationes nos sequentes, de hac illustrissima progenie, a cuius quasi fonte deducere reliquæ narrationis cursum placuit, reperimus vel temporibus Caroli Magni, vel paullo post, Hermannum Principem Ascaniæ (quæ est Anhaltina domus) coniugem habuisse Hiltegardim, sororem Bitichindi & Berichingi, filiam Dietrichi. Quod tempus abire aliquantulum oportet ultra annum Christi DCC. Ascaniæ autem nomen ditionis horum Principum & Ballestedii antiquissima est. *Ballestedium* a materia trabum appellatum esse non dubito. *Ascaniæ* autem vocem alii aliunde ducunt. Quam nunc etiam præ se fert oppidum in tractu terrarum, quas incoluerunt Cherusci veteres. Quibus placet Asiaticam olim gentem in hæc loca venisse, ii speciosissima & ciuitatis Ascaniæ, & Ascanii Aeneæ filii, & alterius ætate superioris ductoris Phrygum, nomina a Græcis autoribus possunt assumere. Sed nos ingressi in viam narrationis explorata, hac ipsa, aliis præteritis, pergamus. Herman-

ni filius fuit Berichingus, nomine, vt videtur, familiari & gentilitio. Nam cognomentum vetus fuit Principum istorum, quacunque sane de causa, Vrsorum. Credibile est de studio, vel etiam quopiam euentu, venationis primum alicui illud impositum esse. *Berichingus* autem deminuta Germanica voce a *Bero* (*Bar*) vrsum paruulum significat, & eiusdem originis est *Berengarii* appellatio, siue a Berichingo detorta, seu significans cupiditatem aggrediendi vrsum. Atque hoc nomen in Italiam ab his Principibus allatum, ibique istam familiam quasi consitam esse, historiæ series plane demonstrat. Berichingus Hermanni filius ex Chunhilde Rugia suscepit quum alios liberos, tum gubernationis hæredem Berichingum. Hunc vna cum auunculo magno Bitrichindo aduersus Carolum bellum gessisse, & tandem certis conditionibus Carolo se subiecisse, & ritu Christiano baptizatum Caroli nomine appellari coeptum esse, perhibetur. Quas actiones incidere oportet in annum Christi DCC LXXX. Hic coniugem habuit Hermo-

fobolis nomina, ad Esichum, fundatorem pii & religiosi collegii Ballestediani, familia hac perducitur, cuius ætas incidit in annum Christi MCXXIX. *Esichi* & *Tamichi*, ab Esa & Tama deminutæ voces sunt, his temporibus, ni fallor, ignotæ significationis. *Erichus* autem vel est & ipse deminutus a verbo Teutonico significante Herum, vel est in nomine significatio honoris & opulentia. Esichi huius filius Otho fuit, cognomento Diues, pater Alberti Beri, id est, Vrli, geniti matre Sophia, filia Magni Ducis Saxonie. Albertus affinitatem contraxit cum Misnie Marchionibus, & toto tempore quo gubernationi præfuit cum varia fortuna bellorum conflictatus, nauauit operam Lothario Imperatori in Italia, & domi multiplices impressiones hostium represlit, & Septemuir creando Imperatori factus est, titulo & possessione Brandenburgensis ditionis. Huius filii fuere Otho & Bernardus. Otho Brandenburgensem ditionem tenuit, Bernardus cum Saxonica & ipse Septemuirum Imperatori creando honorem consecutus est. Bernardi ex Cimbrica coniuge filii fuere Albertus & Henricus. Alberto Saxonica dignitas & terra obuenerit, Henricus gentilem possedit Ascanie regionem. A quo multiplici ista domus prole haud longo tempore aucta, tanquam fecunda arbor, late protulit quasi ramos illustrissimæ prosapia,

quæ

quæ post annum circiter trecentessimum eos Principes produxit, quorum sapientiam, virtutem, & pietatem, patrum nostrorum & nostra ætas cognouit atque suspexit, & a quibus patria verissimis præclarissimæ laudis titulis illustrata est. E quibus Rudolfus, princeps fortissimus, in exercitu Maximiliani Imp. virtute & consiliis præstans, obiit diem suum Veronæ, neque absuit suspicio veneno illum sublatum fuisse. Adolfus autem studio religionis & vitæ sanctitate excellens, in gubernatione Ecclesiæ Mersburgensis, omnibus venerabilis & reuerendus maxime consenuit. Coniugia autem huic stirpi inserta fuere quum alia memorabilia, tum sororis summi Principis Ludouici, mariti Elisabethæ sanctæ foemina; itemque filia Leopoldi ducis Austriaci, etsi Imperatoris Rudolphi filiam alii nominarunt; nec non & filia (vt diximus) clarissimi atque cognati generis, Marchionis Misnensis.

V. In hac igitur antiquissima nobilissima domus familia natus Princeps Georgius, parentem habuit Ernestum, fratrem Rudolphi, Georgii filium. Adolfo autem pater fuit Adolfus, frater patruelis Georgii, aui huius Georgii, Ernesti filii, de quo narratio ista instituta est. Hunc laudatissima foemina Margarita, filia illustrissimi Ducis Henrici Munsterbergensis, peperit post maiores natu filios duos,

B 2

Tho-

Thomam & Iohannem, & ante minorem Ioa-
chimum. Huius illustrissimæ fœminæ pru-
dentia, & pietatis, & affectionis erga veritatis
cœlestis doctrinam, & eximiae innocentiae, re-
cens adhuc memoria est. Sed illustrissimus
Princeps Georgius tam parentum voluntate,
quam Adolphi Episcopi consilio, vna cum fratre
Ioachimo, minore annis duobus, ab ineunte
pueritia liberali disciplina institutus fuit, &
nondum annos natus duodecim iam orbatus
patre, ad pleniorē quasi mercatum doctrinae
missus Lipsiam; præfecto educationi & studiis
ipsius optimo viro, & fide præstante, & flagran-
te desiderio cognitionis eruditæ & bonarum
literarum atque artium, Georgio Helto patria
Vorchemio. Cui & ego puer erudiendus tra-
ditus, hoc inter ea, quæ in mea vita feliciter
mihi acciderunt, præcipuo loco ponendum
duco, contigisse meæ pueritiæ talem magi-
strum, & alterum plane parentem. Non enim
ille, si ipsius filius essem, aut custodire ætatem
meam diligentius, aut tradere præcepta hone-
statis & bonarum artium fidelius potuisset. De
quo quicquid grati animi memoria prædica-
tione nostra celebret, leuius esse atque exilius
futurum facile intelligo, quam vt vllam par-
tem meritorum illius æquare possit. De hoc
igitur quod ad me attinet sileatur. Erga Prin-
cipes autem fratres tantus amor, & illos in-
sti-

stituendi ea cura fuit huius magistri, & in hunc
quoque ipsorum caritatis affectio, vt singulari
Dei aterni benignitate conciliatos esse dubi-
tandum non sit. Erat natura in Principe Ge-
orgio perquam placida & clemens, & quum ad
religionis obseruationem custodiamque in-
nocentiae ipse sese non haberet seueriorem
monitorem, summa tamen comitas & erga
omnes humanitas mirabili suauitate mores
illius quasi condiebat, vt tam in dictis quam fa-
ctis omnibus gratiae venustatisque commen-
datio inesset.

VI. Propinquum suum Episcopum amisit na-
tas annos nouendecim, qui curationi illi præ-
fuerat annis duodecim, paterno animo erga
suos, Princeps religionis & pietatis studiosissi-
mus, non etiam indoctus, vt captus fuit illo-
rum temporum. Solebat ille omnia Episco-
pi munera accurate & sedulo exequi. Au-
diui cum ego adolescens senem admodum
concionantem ad populum, quum quidem
minus liquido exaudiri verba possent, quam-
vis de contentione, quanta suscipi maxima
poterat, nihil ille remitteret. Hoc Episcopo
præsidente in Ecclesia Mersburgensi, disputa-
tiones de mercatu veniarum Papalium, qui
impudente temeritate exercebatur, prouoca-
runt aliarum quoque rerum quaestiones. In-
ter quas & de causis reconciliationis homi-

num cum Deo certiora & disertiora proferri, & errores vel soliditatis superstitiosa vel fraudulenta malitia detegi: quum Martini Lutheri Theologi Wittenbergensis salutare admonitiones, & studium veritatis, insolentia atque ferocia aduersariorum arreptum inclementer exagitaretur, ipseque non tam irritaretur quam raperetur in certamen & pugnam. Audiui ego Principem Georgium narrantem, quanta cum sollicitudine animi Episcopus Adolfus de illis rebus atque controuersis cogitare, quam caute loqui consueuisset. Ac quodam tempore facta mentione doctrinae, ut quidam dicebant, nouae, de hominis coram Deo iustitia, quae esset vnica meriti Jesu Christi, & sola fide vnicuique applicaretur, & plerisque (quod hoc Episcopo gratum esse sperarent) Lutheri de ea re doctrinam condemnantibus; narrabat Princeps Georgius, diu assedissee Episcopum nihil loquentem, ut de silentio, esse cogitationes ipsius graues, animaduerti posset. Tandem vehementiore oratione & sono vocis altiore dixisse: Quid vos ne hanc doctrinam nouam perhibetis? Annon meministis, quid in Psalmo legamus: *Non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens?* atque impetu animi concitati ter hoc repetisse, *omnis viuens.* Quo responso illam insectationem subito conticuisse. Finiuit

vitam in terris suam Episcopus Adolfus anno Christi MDXXVI. X. Cal. April. perfunctus laboribus curationis suae, & feliciter acquiescens in spe clementiae & misericordiae diuinæ.

VII Post decessionem Episcopi Adolphi Princeps Georgius, (qui ad Ecclesiasticae dignitatis eximiam spem educatus, etiam honores iam aliquos consecutus esset) confirmata & aucta prudentia & doctrina, traductus fuit quasi in lucem & conspectum hominum, & ad gubernationis partem in Magdeburgensi principatu a propinquo Archiepiscopo Alberto adhibitus. Quo tempore toto quum essent ante oculos & inter manus, ut dicitur, incrementa opulentiae, splendoris, amplitudinis, quum occasiones offerrentur voluptatum & vitae suauis, quum Princeps aetate floreret, corpus haberet integrum viribus, statura elegans, membris firmum, specie formosum, totius habitus pulchritudine conspicuum; animus autem neque inertia torperet, ac potius & suauitatis & in illo annorum vigore nequitquam quiesceret, sed ad agendum aliquid incitaretur: tum igitur & cura in ipso virtutis honestatisque, & in omnes partes diligentiae atque industriae aucta fuit, & labores maiores suscepti, & repressa indulgentia, quam blandiens adolescentiae sensus conciliare hominibus consuevit: tantum abfuit ut voluntas ad pra-

vitatem, & studium ad turpitudinem conuersum, denique vt iucunda & dulcia & quasi ludum concessum iuuentuti ipse secutus sit, memor, non modo quam personam Deus sibi imposuisset, qui tali conditione atque loco nasci se voluisset; sed quid etiam deceret eum, quia ad veram laudem educatus, & ad publicam vtilitatem productus esset, a quo omnes boni & ipsa patria non communia vulgaris gubernationis, sed singularia peculiaris officii merita atque munera expectaret. Itaque in isto fastigio honorum, in libertate vitæ, in copia, & lautitia victus, religiose, caste, gnauiter, sobrie, decurrit spatium ætatis lubricæ & prone ad vitia, sic ab omnibus vt laudem pietatis, humanitatis, pudoris, bonarum artium consequeretur. Inprimis erat cupidus & perspicuenda veritatis & defendendæ. In quo integrum & rectum ingenium magister Heltus sollicito studio & assiduus monitis confirmabat. Non credat aliquis, præsertim in hac tam breui consecuta omnium desidia & languore, quantum vna hi vigilarint, quid opera impenderint lectioni, quam anxie exquisuerint dubia, quam religiose iudicarint de controuersis. Libri, quibus vsi fuerunt, testimonium dicunt maximi & infiniti studii ac defatigationis in discendo: quam non modo non tolerare potuissent, sed ne subire quidem omni-

omnino voluissent, nisi & diuina quadam animi incitatione mouerentur, & cognitionis dulcedine inuitarentur, & successu recrearentur. Præsertim quum res plena inuidiæ, neque conatus expertes periculi essent; quod intelligeretur Princeps animum cogitationesque suas intendere explorationi causarum, de quibus discordia in Ecclesiastica doctrina extitisset.

VIII. Accesit postea morbus acerrimus, cuius visita labefactauit corpus, vt toto vitæ tempore deinceps valetudo imbecillior afflictiorque fuerit. Inprimis molesta ab hoc & incommoda Principi oculos debilitatio corripuit. Sed inter hæc aduersa tantum ille tamen quotidie, absque vlla intermissione, legit, scripsit, dictauit, commentatus fuit, quantum non alii multi in hac mollitia vitæ & fastidio & inani persuasione scientiæ, qui professi studiorum cultum operas doctrinæ exercent. Quid ego de iis horis memorem, quas destinatas impendebat piis precibus, toto pectore implorans opem æterni Dei, & venerans numen illius, & Filio Dei commendans consilia, actiones, salutem suam, & commendans illi accisas res Ecclesiæ multipliciter laborantis, & gratias agens benignitati ipsius conseruantis hanc in tantis periculis. Quid de interpellationibus dicam? Nam quod omni fastu superbiæ

bis careret, patebat aditus ad eum cuius: quod autem voluntas illius benefica & prolixum studium subleuandi vniuersos, atque etiã prudentia, eruditio literarum, peritia maximarum rerum nota erat, eo fiebat vt ad eum confugeretur vndique, siue alicui defensione, seu consilio, seu quacunque re opus esset. Sed omnia magis conspicua fuerunt postquam hic Princeps propriæ & suæ gubernationis quasi habenas tenere cœpit; quum & illustrissima Mater decessisset, quæ terras reliquit anno Christi MDXXX. & post annos non multos Princeps Iohannes frater affinitatem cum domo Brandenburgensi contraxisset, ducta coniuge vidua Pomeranica. Nam ante omnia amorem & coniunctionem fraternam sic stabiliiuit, vt illa inter tres fratres concordia nihil firmitus neque dulcius fieri potuerit: eratque difficile decernere, vnusquisque alterum magisne & studiosius veneraretur atque obseruaret, an ardentius diligeret & archiore beneuolentia complecteretur. Tum ad augendam & ornandam ditionem paternam animum conuertit, quam & ædificiis luculentiorum, & ordinatione gubernationis fructuosiorum reddidit, distinctis sedibus quas singuli tenerent tanquam suas, quum possessio communis totius trium remaneret. Hæc iustitia & sapientia Principis Georgii sic fuere consti-

tu-

tuta atque explicata, vt nullius vnquam vlla de re querela aut reprehensio cognita sit.

IX. Quum autem pars esset & membrum collegii Mersburgensis Ecclesiæ, in quo non ætatis sed cooptationis tempore celeriter primas obtinuit, perquam libenter illo loco degere solebat; atque arbitrabatur quum valetudine se ibi meliore vti, tum esse animo alacriore & hilariore. Eam opinionem de consuetudine puerilis educationis manare plerique credebant. Feruebat iam contentio de præcipuis capitibus religionis, quæ præpostero studio & temeraria confidentia quorundam excitata atque aucta, vbi nunc etiam velle insistere, aut quo tandem euasura esse videatur, novit scilicet Deus, hominum quidem certe decernere potest nemo. Nam quum ioculares errores & ludibria quorundam impudentissimorum hominum, quorum audacia, auaritia, rapacitas in Ecclesia delicias faceret, cum detrimento maximo omnium mortalium, notata & reprehensa fuisset, mollissimo vt dicitur brachio, a quibusdam pia & iusta commotione dolentibus, mendaciorum nefario scelere sanctissimæ doctrinæ veritatem infirmari: ita barbaria & improbitas exarsit, & tanta insolentia pro falsitate contra veritatem propugnauit, vt prælia maxima & conflictus acerrimi de principiis iis extiterint, quorum

nunc

nunc etiam meminisse pudet plerosque, tantum abest ut in defendendo perseuerent. Princeps autem Georgius quum ante oculos & in conspectu haberet non modo rituum euer-
sionem, qui usu & notitia corroborati essent, sed cunctæ administrationis Ecclesiasticæ con-
versionem, patefacta corruptione doctrinæ & vitiis indicatis, neque fugeret eum quid-
turbarum & miseriæ ex eare euenturum con-
secuturumque esset: quia tamen & cogitan-
do, & quarendo ex aliis, & cum bonis doctis-
que ac piis communicando quæ sibi in men-
tem venissent, compertum atque exploratum
habebat, veritatem doctrinæ cœlestis & præ-
conium Euangelii partim obscuratum su-
perstitione, partim calliditate depraua-
tum sic esse, ut non dissimulari errores ac im-
posturæ etiam quædam neque tegi posse diu-
tius viderentur; re anxie considerata, & in-
primis cum optimo viro & homine fidelissimo
Georgio Helto deliberata, omnia negligenda
& posthabenda veritatis confessioni & asser-
tioni, & euidentem atque perspicuam inter-
pretationem sacrarum literarum, speciosa
opinionum & ostentationi catholica consensio-
nis proponendam esse statuit. Quum qui-
dem intelligeret, deprauationis aut lapsium
aduersus sincera & recta neque valere ullam
consensionem neque nominari oportere. Sta-
tim

tim enim a primo quidem initio a veris falsa
dissentiant & recedunt, sed non statim quan-
tum discrepent manifestum est, id quod, ut in
itineribus diuersis, procedendo magis apparet,
donec tandem ita procul illa disrungantur, ut
ad plane aliena & absurda digressio abducatur.

X. Dissertit iis de rebus optimus & religio-
sissimus Princeps cum magnis etiam viris,
quorum aliquos argumentando (quod animo
illi essent simplice & probo) eo perduxit, ut
non tam falsitatis doctrinæ correctionem
quam offensionum nomine improbarent.
Nam negari non potest, aduersantibus emen-
dationi capitibus & potentibus, in vulgi exul-
tatione & applausu, inque libertatis auida
vsurpatione, nonnulla facta perpetrataque
fuisse, non ab omni crimine & culpa remota.
Et norunt prudentes homines, quanto cum
periculo constituta moueri soleant, ut prouer-
bium etiam prohibeat καὶ κακὸν κινήσαι τό γ' εὖ
κεῖμενον, id est, toleranda peccata aliqua Reipub-
licæ, neque in hac ruinosa esse conuellenda.
Sed quoties mens contemplari & intueri diui-
nas subiectiones cœpit, vsque adeo non curat
rationis propriæ dictata, ut etiam quum stulte
atque puerse sentire de maximis rebus, tum
publicam priuatamque rem interdum perpe-
ram & male gerere videatur. De quo
disputare esset longum, & a nobis fieri plus
ver-

verborum in praesentia non est necesse. Georgium quidem certe Principem, ad assentiendum iis, quorum sententiam tanquam abhorrentem ab Ecclesiæ usu condemnari videbat, non fuisse impulsus fructu aut gloria nouitatis, manifestum est. Quid enim illustrissimo loco nato, & ingenii doctrinaeque laude summa perfruenti, defuit ad ea consequenda, quæ opum abundantia dignitateque honorum pulcherrima & amplissima habentur, praesertim ingresso iam pridem quasi curriculum splendoris atque potentiae Ecclesiasticae? Quin ille potius & famam atque existimationem & rem ac fortunas omnes in discrimen vocari sensit, quum vitae quoque & salutis pericula constantiae in asserendis & confutandis iis, quæ vera per se certa fixaeque erant animo ipsius, impendere appareret. Sed de his eo breuior esse debet humanae coniecturae oratio, quod moderetur & dirigat talia consilia actionesque peculiariter aeterni Dei numen; quod quale sit, ingenii nostri acies sua vi nunquam perspicit, & alio ad hæc contemplanda lumine opus est, quam quod in mente rationeque hominis esse solet aut potest clarissimum atque fulgentissimum. Accensa autem lux est veritatis coelestis sermone Dei, in tenebris mundi huius, & proposita ad omnium illuminationem in natura nostra, quam Filius Dei indu-

induens corpus humanum sibi adiunxit. Eamque intuentes non aberrant: auersantes autem, aut conuiuentes, in maxima mala & interitum ipsum deferuntur & ruunt. Verum de his & aliorum proprium est differere, & occasio alterius argumenti debetur enarrationi, non inculcandæ huic scripto. Attexamus igitur supra expositis ea, quæ sunt reliqua.

XI. Quum mortuus fuisset Episcopus Mersburgensis tertius a Principe Adolfo, ita res tulit, ut successione legitima & prius observata suffragatione collegii, Episcopus statim fieri crearique non posset: commissæ tamen fuit ordinaria rei Ecclesiasticæ cura & quasi dispensatio Principi Georgio. Quod ille imponi sibi onus ut ægre difficulterque passus est, sic & in suscipiendo pietati morem gesit, & perferendo præstitit fidem studiumque assiduitatis & laboris immensi. Atque iisdem fere temporibus Georgius Heltus decesit, claudens vitam in terris suam sine optato & felice, inque veneratione Filii Dei & ardentibus precibus reddens animam suam æterno Deo. Huius migrationem, sua quidem ille causa, grauisime tulit, & eo casu acerbissime est Princeps percussus, (nam cum ipso præclare actum esse intelligebat & lætabatur) & priuatum se esse tali viro, illo statu rerum suarum, dolen

dolenter saepe questus, non tam fatum ipsius quam suam orbitatem deplorauit. Omnibus autem pietatis summæ officiis mortuum prosecutus, quum monumento ornari sepulcrum, cum cætera, quæ se velle testatus fuerat, fieri curarique iussit. Instruxerat Heltus bibliothecam copiosam & amplam, inque illam patrimonium facultatesque suas impenderat. Eam cupienti Principi libenter reliquit, petiit tamen vt suis propinquis etiam hoc nomine certa pecunia persolueretur; & vt collocaretur altera quædam pecunia, de qua singulis annis in sua patria adultæ & pudicæ virgini pauperculæ mediocris summa in dotem penderetur. Quum quidem ipse cales sine omni non modo crimine, sed suspicione etiam libidinis, consenuisset. Hæc Princeps executus est statim summa fide & liberalitate se digna. Ac paullo post multo vehementius & cupidius præsentiam illius coepit desiderare, quum post obitum Martini Lutheri (quo auctore & doctore veritatis cœlestis doctrina in Ecclesias & Scholas reuocata, & præconii Evangelici vox, post diuturnum silentium & repressionem, clarius & plenius sonans emissa fuit) ea negotia Rempublicam conturbarent, quorum quum omnibus bonis recordatio acerbissima & tristissima sit, non est quasi agitata expositione nostra communium calamita-

tatum mœstitia. Quas quoties reminiscor, & cohorresco tota mente, & deploro fortunam patriæ. Cui quum offerretur omnium rerum expetendarum præclara copia, vt & opibus & viris florere posset, & quum virtutis tum sapientiæ eruditionisque laude atque gloria præstare cæteris nationibus; subito casus quidam hanc iecit in maximum & præsentissimum omnis prosperi euentus certamen atque discrimen, vt deuenerit in eas asperitates atque angustias rerum omnium, vnde quo pacto aut quando emerfura sit, humana ratione & prudentia constitui definiri que non posse videatur. Nam & exitialis tumultus (causis bellorum aliquantisper diuina magis benignitate, quam voluntate hominum retardatis) tum erupit, & perniciofa arma expedita, & distracta studia alienatique animi fuerunt, non modo popularium ac ciuium, sed consanguineorum & naturæ necessitudine deuinctorum. Sed quum pudore tum dolore prohibeor, quominus vrgeam mentionem turpitudinis & detrimentorum gentis nostræ; & patriæ clades atque ignominiam, quoniam auerti non potuerunt, obliuione obrui posse optarim, vt nostra propria ista mala & dedecora sint, neque quicquam de his ad posteritatem deriuetur. Quapropter hactenus attingisse illa incurrentem narrationem nostram satis sit.

XII. Erat ea tempestate in sanctissima & his regionibus salutari curatione occupatus Princeps Georgius. Quos poterat, iuuabat aut consulendo aut re, ceteros aut consolando erigebat, aut docendo instruebat. Onera autem, quibus iam opprimi cernebat partiam, alleuabat pro viribus. Nam & grassantis quasi pestis impetus si frangi posset & processio impediri, tentabat atque conabatur omnia; & spe opinioneque eum frustrante, ad functionem muneris sui & Ecclesiasticam curam conuertebatur, quum ad populum ipse concionando, tum diffluentem cœtum Ecclesiasticum recolligendo, tum etiam (iam omisis vel abiectis potius solennibus sacrorum ceremoniis) instituendo vbique ritus cum veritatis doctrina & vsu religiosæ antiquitatis consentaneos, qui in hodiernum vsque diem seruantur atque durant. Non autem is erat Princeps Georgius, qui non necessariis mutationibus delectaretur, quiue gauderet nouitate. Ac potius, nota sibi & vsitata libenter & studiose retinenda ducebat, neque quicquam non modo temere mutandum, sed ne omittendum quidem esse censebat, in quo non impietas aliqua haberet, vel quod non abhorreret a doctrina veritatis cœlestis. Quumque putaretur esse nimis deditus ceremoniis, de iis, quæ oblata essent, quoque tempore accurate quum ad Luth-

the-

therum ipsum, tum alios, referre consueuerat, vt omnia semper incepta & facta non modo veris rationibus, sed præcipuorum etiam virorum autoritate, defensa munitaque haberit. Quid autem hoc profuit? Quum reperi sint, qui illum quasi parum fortem & strenuum propugnatorem Euangelicæ doctrinæ accusarent, & quicquid egisset inhumanissima censura carperent, ac pene cruentis notis designarent. Erant in Germania res illa tempestate confusæ & turbulentæ. Nam & Cæsaris potentia formidinem incutiebat omnibus, & multis in locis quædam paullo ante, conuulsa instaurabantur, & ad formam priorem ac statum veterem pleraque reducebantur. Inter hæc aliqui omnia quæ gerebantur vituperare, & vehementibus animis refragari quietis consiliis, neque vllam summisionem aut concessionem probare. Id qua affectione ab vnoquoque factum sit, neque ego pronunciare volo, neque de sententia & voluntate vllius iudicium facere debeo. Sed res ipsa plane ostendebat, partium in Republica dissensionibus excitari illas quoque magna ex parte alienationes, neque tam quid verum & rectum esset spectari, quam indulgeri inclinationi & fauori, quum causam quampiam aut hominem aliquis esset secutus. Itaque non hoc agebatur, vt certo res cognosceretur, neque in-

C 2

cor-

corruptum vt fieret iudicium de compertis, sed ab iis, quos aduersarios vnaquaque factio se habere credebat, quicquid diceretur aut fieret, id inclementer & sauis insectationibus exagita- batur. Colligebantur autem curiose vndique rumusculi, & indicationes multae leues atque inanes, de quibus vanissima & inconsentanea permulta in vulgus spargebantur; cuius aures semper obtrectationibus & probris patent, quodque iis facile capitur quae suspiciose & maligne declamitantur. In hoc enim & imperitia & contumacia & peruersitas plurima inest, & vt ait Pindarus: *ἴσφλόν ἔχει ἡτὲρ ὀμιλῶν ἀνδρῶν ὁ πλεῖστος*. Vt autem si colore- tur speculum, verbi causa, minio aut coeruleo, omnia quae apparent eodem colore conspiciuntur, ita animus oblitus inductionis persuasionem, secundum hanc iudicat atque pronunciat. Tantum autem valet, si quid arripuit studium & propensio, aut reiecit fastidium & maleuolentia, vt non modo tunc consideratio omnis excludatur, sed errori etiam, pertinaciter obtemperetur. Quale est quod de Aristide traditur. Quum enim de hoc suffragia inirentur decem annorum exilii, quae testis perscribi mos erat, venit vnus illiteratus ad Aristidem, & oblata testa petit vt Aristidis nomen inscribat. Interrogat Aristides, numquid mali ab hoc ipsi aut damni datum sit? Im-

mo,

mo, inquit ille, ne noui quidem hominem, sed fama & vociferatione aliorum moueor, & celebritas nominis odiosa est.

XIII. Plausibilis autem erat maxime ad nostratem fere multitudinem infamiae notatio, qua aliqui *Papistici* nominarentur. Atque id obiectum cui foret, eius statim existimatio ita laedebatur, vt de ipso e vulgo vix quisquam deinceps aliter quam de homine deterrimo sentiret. Neque negari potest aut debet, quin istud genus, dominationis & principatus cuiusdam alieni occupatione in Ecclesia insolens & superbum, quum doctrinae coelestis puritatem contaminarit, tum morum sanctitatem & seueritatem disciplinae sustulerit atque violarit, vt illius societas & commercium iis qui in fide Jesu Christi permanere voluerint, magnopere vitandum fugiendumque esse videatur. Sed non est tamen etiam laudanda ferocia & iniquitas eorum, qui hoc conuicio, de quauis similitudinis specie, aliquos, quos oderunt aut a quibus se separauerunt, statim adoriuntur, & hos conantur ad vulgus reddere inuidiosos. Atque mihi hoc loco, quid quidam vir honoratus & doctus dixerit, referre libet. Qui quum aliquando de mutata pictura imaginis Jesu Christi in alteram priscae historiae Abrahami, vt videor meminisse, interrogatus esset, ecquid pla-

C 3

pla-

placeret consilium? Mihi vero, inquit, valde displicet. Quamobrem autem, inquit alter, displicet? an tu veterum patrum effigies exprimendas non putas? Non hoc, inquit ille, ego dico: sed de Christi priore imagine agnoscere potuisse, quod iste cœtus esset nominis Christiani. Idem in hyeme, quodam querente frigus esse molestum pedibus; Quin tu, inquit, super calceos soleas inducis? quumque ille respondisset: morem eum esse Papisticum; Age igitur, inquit, si, quod mirifice ab istius generis consuetudine abhorreat, sequi cupis, non pedibus sed capite insistere velis. Hac si venusta esse & vrba aliquis forte non existimet, certe neque infaceta sunt, & ineptias istas immodicæ vehementiæ hac in parte notando opportune obiurgant. Atque hæc commemoravi, non vt pro optimo & sanctissimo Principe dicerem, qui sine defensione non modo purgatus bonis omnibus, sed eam quoque laudem & admirationem adeptus esset, quam alius in nostra gente nemo: sed ista quasi disputatio hoc vult efficere, vt ieiuni & angustii animi & maleuolentiæ prauitas (quæ interdum admodum est occulta) excutiat, vtque & huius talis Principis, & aliorum quorundam egregiorum virorum, pietatem, sapientiam, virtutem, labores, opera, pro sua quisque parte imitari atque sequi, quam inuidia.

pre-

premere aut odio insectari malit. Magna autem iam profecto est penuria grauium, constantium & fortium virorum, qui neque temere quicquam commouendum esse statuant, neque se magis diligant & pluris faciant, quam salutem & dignitatem Reipublicæ; quique difficilia & dura, si necesse sit, tolerare ac perferre valeant, & non tam reluctando aduersis tumultuentur, quam patiendo sæpe magna mala auertant, vel certe mitigent. Errant enim magnopere, qui fortitudinem putant esse præposteram, vel etiam præcipitem audaciam & impetum animi concitati; quum hæc ipsa reuera sit timiditas atque formido, quæ impendentes molestias, & ea quæ metuuntur incommoda, effugere aut differre, ruendo & moliendo omnia, conatur atque gestit. Sed redeo ad rem.

XIV. Tempora illa erant difficilia & dura. Deque religionis cultu tractabantur atque promulgabantur ea, quæ Germaniam quasi terræ quodam horribili motu concusserunt. Aliis igitur in locis exultare & gaudere homines, aliis contristari & dolere, aliis trepidare, & metuere, aliis fremere & tumultuari. Atque erant sane negotia eiusmodi, vt maiorum dissipationum causas multiplices complecterentur, siue hoc errori & inscitæ aliquorum, seu etiam malitiæ & peruersitati adscribendum esse videatur. His Georgius quoque,

C 4

Prin-

Princeps, qui in Ecclesia præcipuo loco curaret, quin implicaretur cauere non potuit. Verum quemadmodum neque conscius aut particeps aut adiutor ille, vilius fraudulentum, impudentis, mali, perniciosi consilii, neque depravationibus aut corruptelis vnquam assensus fuit: sic in illa difficultate & miseria, quum constantissime atque fortissime tum maxime religiose & circumspicte se gessit. Sciebat se autorem perturbationum illarum non esse, neque culpam sustinere suscitati vnquam belli, aut exorti dissidii, aut natæ offensionis. Quod reliquum erat, suum officium postulare ad Deum & homines animaduvertebat, quasi morbo laborantes res communes non deferere: non quidem iis, a quibus mala immissa essent, inferuentem, sed salutem & incolumitatem publicam consulentem, & in id incurrantem, ut si depellere incommoda & detrimenta non concederetur vniuersa, caput tamen & vita conservaretur, & interitus atque exitium a corpore Ecclesiæ propulsaretur. Hoc sciebat & æterno Deo gratum acceptumque, & hominibus salutare, & apud bonos & incorruptos iudices sibi laudi futurum esse. Ideo perrexit vna cum aliis doctrina & pietate præstantibus viris in hoc spatio, nihil moratus quid ab inimicis & æmulis impediementi inferretur proposito & studio optimo atque præclarissimo. Non
etiam

etiam fugiebat prudentiam ipsius, opinionum commenta, & vanitatem suspicionum, & fabulas futiles, deliri die, & evanescere minimo interdum momento & puncto temporis, vera & recta durare in longitudinem, & indies magis ac magis corroborari. Atque his de rebus neque planius & apertius dicere, neque copiosius & argutius disputare libet. Quod animus mœrore impediatur propter eas plagas, quæ inflictae sunt rebus communibus, peruicacia & inhumanitate atque præpostero ardore nimiaque vehementia quorundam, sine causa sæuitiam adhibentium, & vulnera, quæ illigari potius deberent, infesto vngue reddentium minus sanabilia. Etiam arbitror multos iam dudum audaciæ importunitatisque poenitere; aut si qui nondum intelligunt, quantum illa iactatione & insolentia incommodi damni que publice priuatimque datum sit, cum eorum petulantia atque furore insaniant profecto, qui confictari amplius velit. Multo enim fatius est cedere quam congregi *Bacchæ bacchanti*, ut ait Plautus, cui si velis aduorsari, *Ex insana insaniorem facies, feriet sapius: Si obsequare, vna res soluas plaga.*

Si qui vero iam more impudentes sunt, & scurrilitatis consuetudine bella esse rentur ac falsa, quæ sunt inepta atque deformia, illis sane tanquam Clazomeniis lege Laconica ἐξέσω δόξαν μόνον.
C 5 XV.

XV. Illustrissimus Princeps Georgius curationem & munus suum obiuit assiduitate & fide summa. Non deseruit locum suum, neque alienum inuasit. Non minis verborum, neque angustis temporum, neque asperis difficilibusque rebus terreri se aut frangi passus est, quominus faceret officium vbique & semper, & asserendo veritatis cœlestis doctrinam, gloriam tueretur nominis aeterni Dei, & prodesset quam plurimis. Nulla ille præsidia humana quæsiuit, fretus sola protectione Filii Dei, & illa firmissima turri cultus & fiducia Dei. Non indulsit, vel potius, ne locum quidem reliquit odio, inuidiæ, acerbitati animi sui. Non cupiditatibus frena laxauit, neque prætextu vlllo pro his dimicauit. Non misit sacra, vt dicitur, profanis, neque humanis diuina, id est, ciuilem gubernationem terrenasque curas Ecclesiasticæ administrationi atque cœlestis doctrinæ studio. In Regum & Principum consilia actionesque non inquisiuit. Non de externis & alienis, neque pertinentibus ad cognitionem & respectum muneris sui, iudicium fecit. Non damnauit aut absoluit sententia sua, aut laudauit læsitue testimonio vlllos, non penitus caussa perspecta & explorata re: ac ne sic quidem, si intelligeret decisionem aliquam quasi litis suo foro non competere. Vt autem molestias patienter tole-

tolerabat, & labores fortiter perferibat, & non defatigabatur vlllo onere officii; ita ambitione penitus caruit, factionum plane hostis, & neque gloriam neque opes vnquam concupiuit. Atque illi, quam veluti spartam, secundum vetus verbum, fuerat fortitus, præfuit. Non, tanquam Apostolicam personam gerens, generalem animaduersionem sibi vendicauit, neque in aliorum quasi prouincias inuasit; quid ipse fecisset, præstandum sibi existimans, non notanda aut insectanda facta aliena. Sanauit, quæ potuit: in quibus medicinam superauit malum, illa tamen neque imperite faciendo, neque crudeliter laniando, plus mali intulit quam adiumenti attulit; tantum abest vt vel temeritate atque imprudentia, vel perturbatione & iracundia, noua & recentia vulnera fecerit. Docuit, legit, scripsit, consuluit, monuit, fideliter & vtiliter, quicquid potuit. Non labores fugit, non vitauit tædium, in omnibus iis obeundis, quibus Ecclesiæ & rebus communibus opera nauari posse crederetur. Denique sese exemplum præbuit boni pastoris, omnibus in partibus tam doctrinæ quam disciplinæ: quarum illam purissimam, & sincerissimam, hanc integram, quoad licuit, & incorruptam præstitit.

XVI. Singulari autem attentione & præcipuo studio habuit conuentus eorum, qui in illa

illa regione præerant Ecclesiis. Quos & convocare statò tempore, & coram præsentibus verba facere solebat, sic illos vt quaque occasione necessariis subiectionibus instrueret, & emendaret comperta vitia, & præciperet quid facere quid omittere deberent. Tum deinde amanter complexus vniuersos, ita acceptos liberaliter & tractatos benigne, ad suum quemque gregem reuerti iubebat. De argumentis autem concionum quum ipse solícite cogitabat, vt idonea & temporibus, rebus, personisque aptissima deligeret, tum de illis absque simulatione referebat ad eos, quos doctos & bonos & communium commodorum amantes esse cognouerat: a quibus non modo æquo, sed grato etiam animo patiebatur admoneri se, & sibi aliquid vtiliter & recte monstrari. Perfecere tunc quidam, vt in liberam atque vacuam sedem Mersburgensem, non de collegio lectus, vt ante, Episcopus collocaretur, sed vt postularetur administratio alterius absentis. Quo tempore declaratum fuit religionis in hoc Principe studium, cum prudentia coniunctum. Vel potius apparuit, Deo illum esse carum, regenti voluntatem ipsius & moderanti animum, ne quid vel negligenter vel cupide ageret. Quum enim, Externi potestati suo suffragio Ecclesiæ administrationem committere vt dubitaret, maximis atque grauissimis ratio-

ratio-

rationibus moueretur; veritus fuit ne ipse appetere illum principatum videretur, si eum, qui commendationibus eximiis producebatur, quasi repudiaret. Anxia admodum fuit his de rebus optimi Principis deliberatio, atque animum nunc huc celerem nunc illuc diuidebat, in partes rapiens varias perque omnia versans, quemadmodum de re multo leuiore Maro cecinit. Sed antetulit cunctis rationibus & rebus, custodiam veritatis cœlestis & gloriam æterni Dei. Itaque legitima & solenni attestazione distinxit atque definiuit negotium, professus se nemini obstare ad potentiam & principatum gubernationis ciuilis aspiranti; sed cuicumque hic locus ab illis, penes quos istud ius esset, assignaretur, eum se debita reuerentia obseruaturum esse. Ad præsidem vero & moderatorem rei Ecclesiasticæ quod attineret, se, nisi quem Euangelici præconii fautorem, & gnarum doctrinæ veritatis cœlestis, & ita animatum esse sciret atque nosset, vt huius puritatem custodire, neque consensioni sanctæ harum regionum refragari vellet, quo minus permetteret Ecclesiæ suæ præfici Episcopum, prohiberi conscientia officii & fidei, quam Deo & hominibus persolvendam sibi esse meminisset. Inque eo constantissime perseverauit, quemadmodum actiones consecutæ & reliquus cursus vitæ ipsius demonstrat.

XVII.

XVII. Diligentiam quidem, qua vsus fuit in omnibus perpendendis, considerandis, exquirendis, ne esset vlla in parte assensio temeraria aut præceps aut deuia, comprobant quum alia, tum perscriptæ conciones, quas de grauibus & præcipuis controuersis ad populum vernaculo sermone habitas putauit esse edendas. Quæ & leguntur & legentur semper ab iis, quibus cordi est veritatis perspicua explicatio, magis quam litigiosa superuacua contentionis loquacitas, aut etiam inanis strepitus verborum orationis in consentaneæ & turbulentæ, & multa quidem vndique quasi corrogantis, sed ita vt neque rerum causæ, neque suscepti negotii ratio, neque vlla argumentatio diserte exponatur & demonstretur. Tanta autem erat religio in Principe Georgio, vt, quum eum non fugeret, quanta esset humani ingenii ad lapsus & errata procliuitas, non ille satis haberet, si rationem & veritatem quæstionis alicuius sibi esse perspectam arbitraretur, sed quid veteres sensissent tradidissentque perquirere & plane rimari non omittebat. Ac magnopere latabatur, si (vt in plerisque omnibus) animaduerneret, non discrepare illorum doctrinam a sua, quam auderent imperiti & leues quidam nouitatis nomine reprehendere. Idem moleste ferebat, præsidentes in Ecclesia tam negligentes atque socordes fuisse, vt

san-

sanctissimam religionem, tantis præsidis vndique munitam, non tuerentur atque conseruarent. Execrabatur etiam ambitionem atque cupiditates eorum, a quibus admissa vel etiam accersita superstitionis auxilia essent, vt vulgi animis deuinctis atque captis, liberius & augere opes atque potentiam, & securius voluptatibus vacare, & in luxu bene victitare ipsis concederetur. Atque hic non euerti neque destrui, si qua adhuc starent, neque ruinosa, funditus excindi delerique, sed fulciri ac farciri optabat. Non ille quidem vt falsa approbarentur, aut impietas dissimularetur, sed vt hæc tanquam rupta aut contrita rescinderentur, & quæ possent coherere ea, vt consuerentur potius, quam diuellendo lacerarentur. Neque assentiebatur ille vehementia & immodico ardori quorundam, qui inclementissime insectari aduersarios, & omnia nota atque vsitata in odium ad vulgus rapere solebant. Præsertim quum videret, rebus mutatis interdum, neutiquam tam magno animo fortunæ iniurias perferri, quam ferociter & arroganter sæpe aliqui locuti fuissent. Mouebat & hoc considerationem optimi Principis, quod non ignorabat, confidentiam in rebus secundis plerumque esse alacrem, tanquam equum de pabulo pleniore exultantem. Itaque dicere solebat, sibi interdum venire in mentem,

op-

optandum esse ut metus periculorum semper aliquis immineret, rebus tamen saluis. Id enim utile sibi videri ad curam & studium magis assiduum & attentum, tam in deprecando Deum, quam reprimendo quasi gestientis affectus animi impotentis & elati. Irritationes autem periculorum & violentiæ magnopere fugiendas esse censebat, quum ipse nequaquam formidolosus, ac potius meditando prævidendoque, quæ & possent accidere, & forti viro essent perpetienda, ad omnem vim & impresionem fortunæ paratus instructusque esset. Memorabat iis de rebus tradita historiis veterum, quæ infelicer in hoc genere interdum fuissent tentata. Atque ego, inquit, si ferocem ac sæuum canem alligatum laceessere non desisterem, ille vero iracundiæ impetu concitatus profiliendo vincula abrumperet, & me corripere atque concerperet, quemnam obsecro nisi meam stultitiam ac proteruitatem, accusare possem? fieretque hoc pacto, ut ad detrimentum & malum, quum ab aliis irrisum a me poenientiæ dolor accederet.

XVIII. Quum vero natura atque ingenium in hoc Principe esset optimum & ad omnem laudem idoneum, studium autem & industria hoc perfecisset, ut honestæ actionis nullius exempla non conspicerentur in ipsius vita; clementia tamen & moderatio & benignitas

(di-

(dignissima principe viro & illustrissima virtus) potissimum & clarissime in eo eminere atque elucere visa. Patientia quidem fuit & lenitas atque mansuetudo tanta, ut neque indignantem in aduersis, (quæ est expertus asperissima) neque iracundia incensum, neque propter iniurias frementem, quisquam viderit: quum quidem & generis & dignitatis & fortunæ excellentia, si commoueretur vehementius, reprehensione eum liberare potuisset, & si quando excedere extra modum videretur, in eo iustissimi doloris perturbationem & communem imbecillitatem causanti, ignouissent facile vniuersi. At hic ne de pertinaciter quidem infensis & maledicis obrectatoribus questus vnquam est inclementer, aut impotenter stomachatus: tantum abest, ut vel verbo ipse in aliquem atroce inuectus fuerit, aut de ore suo emiserit orationem in alterum contumeliosam. Ac potius ea quoque, quæ in suam personam per ignominiam falso dicta dicerentur, quum interpretando mitigare, tum contemnendo obliterare conabatur. Constantissime autem perseverabat in iis, quæ vera aut recta esse perspexerat neque ulli alteri magis quam suæ conscientiæ fidebat. Interfuit multis magnis & grauib, atque necessariis tractationibus, de quibus divulgabantur plane hostiles increpationes,

D

de

de negotiis quidem, quæ erant in manibus, plurima temere effutientibus, ignaris tam consiliorum quam actionum omnium. Et si autem grauius molesteque ferebat clementissimus Princeps, illis fabulis multorum animos fauciari; tamen & diuini nominis atque numinis respectum, & publicam salutem, & exploratam vtilitatem, prætulit famæ existimationique suæ & rebus aliis omnibus. Atque ego vel admodum fallor, vel quamplurimorum vota talem timiditatem & tergiuersationem, qualis ab æmulis optimo & innocentissimo Principi obiecta fuit, exoptant, præ quorundam confidentia & excursionibus. Atque nunc maxime requirunt feueritatem placidi illius, & attentionem indulgentis, & auctoritatem gratiosi, & obsequia veracis, & modestiam constantis, & cautionem fortis & viri & principis. Vsque adeo verum est, tum demum intelligere homines sua bona, quum, quæ in manibus habuere, ea amiserint.

XIX. Non tamen eodem modo sentiebat Princeps sapiens & pius, & loquebatur de omnibus. Sed quos crederet in profanitate esse improbos, aut oblitos officii sui & salutis aliorum præcipites ferri, & inconsulto atque amenter ruere, eos refutare verbis solebat grauius & interdum durius. Quos vel implicatos errore teneri, vel inscientes aberrare

a via,

a via, vel falli imprudentes arbitrabatur, eorum misericordia se tangi significabat, & deplorabat infelicitatem, & Deum orabat, vt ad veritatis cognitionem ipsorum intelligentiam voluntatemque conuerteret. Ac quodam tempore quum in sermonem his de rebus incidisset, atque aliquis recitasset de Plutarcho Themistoclis dictum: vt ex ferocissima sobole equestrium pullorum præstantissimi equi evaderent, si curarentur sedulo, sic ingenia elata ad summos laudis gradus ascendere; Quid, inquit Princeps, sapientia humana probet, non quæro, sed hoc mihi persuadet sacrarum literarum doctrina, abiectos a Deo erigi, & contritum atque spiritum afflictum non despici, quo ille castissime colitur, & hoc vt sacrificio acceptissimo inprimis delectatur: parvos, humiles, fractos, Maiestas, inquit, cœlestis omnipotentis Dei fauore benignitateque & misericordia complectitur. Recitabatur aliquando eruditi superiore ætate hominis gratulatio ad Paulum III. Pontificem Max. qui Deorum immortalium munere ad tantum fastigium euectus esse perhiberetur: ibi Princeps, Deum immortalem, inquit, quam non modo praua & mala, sed stulta quoque & incogitans est impietas? Ista tamen loquerentur ipsi vel garrirent inter se, non etiam diuulgarent & proferrent.

D 2

XX. De

XX. De Iacobo autem Sadoletto quum forte verba in mentione hominum ordinis illius fierent, & recitarentur quædam de scriptis epistolarum & aliis huius; valde sibi dolere ostendebat naturæ minime peruersæ seductionem, siue aliorum sequentis ductum, seu propriæ rationis subiectionem. Atque sperabat, si non fugeret instructionem veritatis, facili momento in viam illum rediturum esse; quod neque approbaret, atque potius magnopere vituperaret impietatem & scelera in re Ecclesiastica hærentia & implicata. Sed quantum est, inquit, mali in omni quæstione, non videre neque causas controuersiarum, neque in quo quasi cardine vertatur res de qua agitur, & argumentis incertarum dubiarumque summationum confirmare ea, de quibus ambigitur? De illa enim licentia statuendi & decernendi, deque non ecclesiastica sed regia potestate principatus, iste profecto deducit cætera. Quum aliquando, quid idem de satisfactione & purgatorio scripssisset, referretur; Hiccinè, inquit, sibi persuadere potuit, penetrasse intra sensum arcanum Pauli, quo ille epistolam ad Romanos composuit? Atque solebat tali oratione uti ad ostendendum, quantum valeret opinionis error, & alios ad studium religionis atque veritatis curam cohortandos.

XXI. Ac animaduerto me narrando iam attingere interiorem & quasi priuatam vitæ consuetudinem Georgii Principis. Quæ fuit profecto eiusmodi, ut in ea optimarum disciplinarum & artium cultura admodum esset perspicua, & literarum cognitio veluti purpurea nitor fulgeret. Prima quidem erat precationum cura atque opera. Etiam instituto illius ad epulas aliqua pars de sacris Scripturis recitabatur, & ipse inde memoria comprehendere solebat, de quo postea disputaret. Singularem autem Hebraicæ linguæ scientiam sibi parauerat studio suo. Itaque multa tum luculente explicabantur, & erant sermones pleni pietatis & venerationis æterni Dei. Nec non aut tam de Republica, quam priuatis negotiis, prudenter differendo, aut de studiis & literis erudite modo quærendo, modo suam sententiam ostendendo, vtilia & polita colloquia ferebat. In cæteris vrbalitas quadam iocorum admiscebatur, in quibus neque quod dictum turpe esset, neque quod alterius famæ atque nomini maculam inureret, quicquam audiebatur. Ipse neque deierationes interloquendum vnquam, neque execrationes, vel leuissimas, vsurpabat. Quod ideo narrandum duxi quia iam fere neque vehementer neque asseueranter dici aliquid putatur, nisi auctum religiosa confirmatione, aut increpa-

tionem laua. Si qua sententia præclara & dictum graue commemoraretur, mirifice cernebatur ille tunc latari, præsertim si quid esset eiusmodi, ut argumentationem prudentem instrueret, aut etiam complecteretur, quæ Græci *ἐντυμνάσα* & *ἐμχειμνάσα* nominarunt. Qualis hæc est Gregoriana: *Præstat vincibonis, quam malis vincere.* Cui auditæ pene applaudere visus est. Itemque huic: *Nemo est curiosus quin sit maleuolus.* Nam colligebat differendo vere & prudenter, quare ita esse oporteret, quemadmodum illo dicto pronunciaretur. Memini aliquando hæc referri coram illo:

*Prima est hæc ultio, quod se
Iudice nemo nocens absolvitur.*

Paullo autem ante quæsitum fuerat de Socratis historici sententia: *Honestæ & bonæ, ubicunque reperiantur, ad veritatem pertinere.* An dubium est, inquit Princeps, de illo sic satis impuro scriptore, tanquam luto, hanc veluti gemmam excipiendam, & quasi in veritatis aurum includendam esse?

XXII. Sed & ipse sententias multas præcipuas & memorabiles de animo sapiente promebat. Quum de periculis horum temporum aliquando querelæ coram eo (ita ut sit) usurparentur, & fieri indies maiores distracti-

ones perhiberetur: *Non ego, inquit, tam aduersationes metuo, quam inconsistentem consensionem.* Solebat & hoc dicere: *valde optandum esse, ut quisque tam diligenter ad se respiceret, quam acriter inquireret in alios.* Sacram scripturam *fascias* appellabat, in quibus aiebat inuolutum esse puerum Iesum, & nihil explicatis non posse hunc conspici. *Contumeliosos & sæuos in alios, docere aiebat, quid conuersis rebus in se esset statuendum.* Dicebat: *minis & consumi magnam partem pænæ, & admoneri ut cauerent eos, quibus illa intentarentur.* Quum audiret aliquando narrari, dæmoniacam quandam interrogatam: quodnam esset peccatum maximum? exclamasse, *superbia;* Id quidem de mendace spiritu non discemus, inquit; sed verum esse oportet, quum Scriptura doceat: *Deum resistere superbis.* Memorabatur quodam tempore, multa esse euersa & abrogata, usurpata olim perperam: *id quidem se probare aiebat, sed optare etiam, ut restituerentur & instaurarentur recte, olim usurpata.* Inter colloquia risus interdum admiscebatur. Atque delectabatur ipse fallaciunculis, quibus deceptum si aliquem videret, adiunabat illius dubitationes seuero vultu, donec re intellecta communis existeret hilaritas.

XXIII. Cibo & potu pro conditionis & loci ratione, & corporis etiam habitu, utebatur eo, qui a mediocritate non recederet, quum apud se nemini quicquam defieret. Quum autem de morbis valetudo infirmior, & corpus sua natura validum & dignitatis specie pulcrum, redditum esset debilius, atque in atatis quadam adhuc viriditate quasi adhuc senilius, neque ipse tamen laboribus modum statueret, nonnunquam languoribus conflictabatur. Ac proderat, si mane sudor eliceretur, tum enim grauedinis molestiam, quam saepe experiebatur, sentiebat alleuari. Crebris inambulationibus utebatur, ad quas assuefactus fuerat a magistro Helto, qui in illo genere esset pene immodicus. In talis vitæ spatio quum inchoasset annum quadragesimum septimum, post grauiiores & periculosas magis tentationes morborum, in lectulum depositus, cunctis rebus ordinatis, & omnibus cogitationibus atque tota mente ad Deum conuersa, in confessione religiosa atque fideli, & imploratione Filii Dei, quem sanctissime coluerat, & cuius nomini seruierat omne studium ipsius, & precibus ardentissimis, ut sancti Spiritus agitatione fides & amor in Deum & spes salutis ac vitæ æternæ luceret continue in animo suo, ita tandem in mentione Jesu Christi placido fine acquieuit, sine vlla vexatione & concussionem

cor-

corporis & animi, XVI. Cal. Nouemb. anno Christi MDLIII.

XXIV. Atque sanctissimo & beatissimo illi nunc quidem, ut illustrissimo & reuerendissimo dum vixit, viro ac Principi, nihil accidit acerbitatis, ac potius felicitatem ipse speratam est consecutus. Ita enim euentum mortis eius interpretari nos decet, qua & cœlestem hereditatem adiit consors Filii Dei, & opportuno tempore decedens, Reipublicæ & patriæ calamitates cernere atque deplorare desiit. Nos autem spoliatos tali viro ac Principe, esse in luctu ac squalore necesse est, requirentes consilium, fidem, sinceritatem, auctoritatemque illius, difficillimo statu, & perturbatis rebus omnibus, & non dubiam ruinam minantibus. Sed nostram fortunam ferre, ut possumus, studeamus. Illum veneremur, & quamuis migrauerit a nobis, & salutaris gubernationis reliquerit functionem, colamus memoria inclyti nominis & recordatione beneficiorum, & ita nostras, quibus angimur atque affligimur, curas ac miseras consolari sedareque conemur. Atque oremus Filium Dei, Dominum nostrum Jesum Christum, ut ipso ducente & sequi possimus vestigia quæ in hac ille vita imprescit, & in asserione fideli ac constante veritatis cœlestis & doctrinæ Euangelii decedentes, ad eum feliciter perueniamus, & recipiamur in communitatem

D 5

per-

perpetuo colentium atque celebrantium,
vnum, verum, æternum, omnipotentem, iu-
stum, clementissimum Deum, Patrem, & Fi-
lium, & Spiritum sanctum, viuentem &
regnantem sæculis infinitis.

A M E N.

*Quia in Narratione hac Georgii Helti facta est men-
tio, quo preceptore usus fuit Georgius Princeps & Joach.
Camerarius; haud abs re fore duximus, hujus & Phil.
Melanchthonis nec non Mart. Lutheri ad illum scri-
ptas Epistolas super ea morte consolatorias
subjicere.*

* * * * *

*Reuerendissimo & illustrissimo Principi
ac Domino,*

DOMINO GEORGIO

*Principi ab Anhalt, Ascania & Bernburgi Domino, Ec-
clesiastica gubernationis Mersburgi adiutori,
Domino suo clementissimo*

S. D.

IOACHIMVS CAMERARIVS.

IAm cognoueram, vt suspicata fuit Clemen-
tia Tua, mortuum esse virum optimum, &
pietate ac fide præstanti præditum, & veritatis
maximum amatorem, *Georgium Helum*: quo
nun-

nuncio incredibili dolore sensi affici animum
meum, quum redditæ mihi fuerunt literæ R.P.
Tuæ, vna cum epistolis consolatricibus. Ac
nescio quo pacto tristiores euentus celeriter
fama dissipat, quasi gaudeat malis alienis. Sed
me quum T. R. P. literæ, tum summorum vi-
rorum epistolæ, consolatæ illæ quidem fue-
runt, omnem moerorem absterfisse dicere
non ausim. Iubet Achilles, vt opinor, apud
Homerum, æquo animo ferre mortem eum,
quem interfecturus erat ipse, quod Patroclus
ante mortem oppetiisset, vir illo fortior ac me-
lior. Et sapientes quidam, tam ad se quam a-
lios contra mortis formidinem confirmandos,
eum versum, quem pronunciat apud Poetam
consolator ille, ysurpasse perhibentur,

καὶ θανε καὶ πατέρων ὅπερ σὺ πολλῶν ἀμείνων.

Idque in omnem euentum tristem valere vo-
lunt, vt hoc subjiatur, neque primum, neque
vnicum, neque indignissimum aliquid accidisse.
Sit ita sane, & hac fatali necessitate ac mi-
seria hominum, nos, vt possumus, sustentemus.
Ego tamen ferreum eum esse puto, qui
non grauitur commouetur morte eorum, qui-
bus vel ipse vel alii non absque magno damno
& malo suo carituri esse videantur. Vel si
Stoicus aliquis sua causa dolere alterum non
censeat oportere, quid affectioni tamen cari-
tatis & beneuolentiæ amoris faciemus? quæ
non

non potest profecto non quasi contrahi, quum se lacerari sentit auulsione eius, in quo ipsa suauissima deuinctione adhæsisset, vel potius concreta fuisset. Quod eo magis cordi nobis est, quo grauius accusari etiam a S. Paulo scimus vitium *disperias*, qui est animus expers humanitatis & huius, de quo loquimur, sensus: quum inter extremorum temporum pestes & hanc nominet. Sed de hoc in præsentia verbosius differendum esse non putauimus. Si quid autem in hoc casu consolari nos par est, subleuari debemus (& nos sensimus) pietate & constantia & fide hominis, quam ille ad vltimum vsque halitum præstitit, & per quam resignauit animam & vitam suam Saluatori Christo. Id quod & T. R. P. significat, & ab aliis nunciatur. Hoc igitur leniat ac reprimat dolorem nostrum. Non solum ideo, quia cum eo, qui felicem illum diem suum obiit, his præsertim temporibus impendentibus, de quibus qui sit omnium prudentum metus manifestum est, præclare actum esse iudicamus; sed quod reliquerit etiam piæ & Christianæ decessionis exemplum Ecclesiæ Christi. Quam & prodest huiusmodi piorum in fide Christi migrationibus, & vestigiorum talium impressione instrui atque edoceri; & hæc bona quasi luculentæ hæreditatis, sanctæ ac beatæ mortis, augent, locupletant, ornant. Me au-

tem

tem & indoluiffe præ cæteris omnibus, excepta tua Reuerendissima Clementia, huius viri morte, & consolatione indignuisse, non mirabitur, qui illius non modo erga me puerum, studium & fidem, sed erga adultum etiam officia summi amoris cognouerit. Quæ omnia & ipsius de me crebris ac dulcissimis mentionibus, & meis verisimis prædicationibus, T. R. P. intellexit. Philippus Macedonum rex gratias egit diuino numini, quod Alexandrum filium suum nasci contigisset temporibus vitæ Aristotelis. Liceat mihi parua nostratia cum illis ingentibus componere, & ad hoc exemplum agere gratias Deo, qui voluerit in *Georgii Helti*, optimi & sanctissimi & doctissimi viri, disciplinam me tradi, ad quem deductus a matre mea, fœmina nec imprudente & pia, atque commendatus illi vt filius, paterni animi affectionem ita sum in hoc expertus, vt si ex ipso natus essem, neque diligentius me custodire, neque ardentius diligere, neque fidelius instituere potuiffet videatur. Etsi autem ita me gessi illo pueritiæ tempore, vt non pœnituerit eum vnquam vel opinionis de me, vel voluntatis erga me suæ; tamen in illa ætate, ea officia grati animi, quæ meritis fuerat, persolvere non potui. Postea autem, quum longo sane interuallo in has regiones rediiffem, memoriam quidem beneficiorum ipsius retinui ani-

animo meo, declarare autem neutiquam potui, partim munificentia tua hunc totum occupante, partim fortuna obstante cupiditati meae. Ita ille suo quidem tempore excessit terris, mihi autem quum immensum desiderium sui reliquerit, tamen hoc cum Tuæ Clementiæ desiderio comparatum paruum videri poslit. Sed patiamur quiescere sanctissimi viri manes, qui profecto T. R. P. quum tam caram habuerit animo suo, dolere migratione sua & affligi hoc casu non vult, & me quoque putat luctum moderari debere. Quumque fide & religione plenum cor in vita ipsius multis grauisimis curis sauciatum fuerit, postulat nimirum pietas illius, vt quasi vulnera hæc deplorando refricare desinamus, ita ne ipsius causa, qui beatus sit omnino, nostra autem vt cum ratione, & modo moereamus. Hic igitur iam finis sit querelarum & lamentorum nostrorum. Quum autem intellexissem, & gratum hoc futurum R. P. T. & deberi a me superstiti officium istud mortuo, epistolas illas consolatorias vna cum Epitaphio, quod R. P. T. Georgio suo curaturam sese poni constituit, exprimendas dedi Typographo nostro. Quod consilium & quem laborem oro vt T. R. P. clementer approbet, & me, quemadmodum certe facit, vel Georgii Helti causa, benignitatis suæ fauore constanter complectatur. T. R. P. salutem,

di-

dignitatem, fortunas omnes commendo Christo Jesu *σωτήρι*. Lipsiæ. XV. Cal. April. anno MDXLV.

E I D E M.

S. D. Etiam ferrum apud Chalybes ait domari *βία ἀνάγκης* Euripides, neque hanc vllis medicamentis posse reprimi. Et si autem *πάν μὲν ἀναγκάων χρεῖμ' ἀνθρώπων ἔφω*, tamen faciendum hoc omnibus, ne nimium doleant, & vt studeant aduersos casus *ἐναπίμως φέρειν*. Sed hæc quum & aliis & mihi subieci, Princeps illustrissime, tum illud nihilominus recurrit, *φῶν περιγινεῖν ἢ παύσαι καλεσθῆναι*. Quanquam autem me grauiter affligerat nuncium mortis carissimi præceptoris & parentis mei Georgii Helti, tamen literæ Reuerendissimæ Clementiæ Tuæ doloris mei sensum quasi curatione reddiderunt acriorem. Verum cum illo est præclare actum, qui & vitam piam felici fine in Christo clausit, & memoriam nominis sui omnibus bonis reliquit. Ego mihi nunc in his regionibus externus & desertus videor. Et quum meam fortunam, tum vero tuam, illustrissime Princeps, non possum non deplorare. Tuam quidem eo magis, quo altiore & magis præcipiti in loco posita Excellentia Tua minus carere potest quasi fulcimente & sustinente manu fidei ac prudentiæ. Profecto enim ille *ἄλλωθεν ἐπισκοπῶ*, vt Andromacha de Hectore

ctore

store ait, qui nullam partem miseræ & afflictæ Reipublicæ non respicere solebat, comprehensam cura & solitudine sua. Quis nunc R.P. T. perturbatam consolabitur? quis hærentem expediet? quis in otio exhilarabit, in negotiis subleuabit? cum quo Deum inuocans secretiores iunges preces? denique apud quem tristitia ac lata depones? Quid igitur dicam non reperio, sed remitto afflictum animum tuum ad summorum virorum epistolas: nam *φρενὸς νοσέουσης ἐστὶν ἰατρὸς λόγος*. Me quidem sustineo ut possim. Tuæ autem Reuerendissimæ Clementiæ respondissem statim postquam literas illius acceperam, sed subita fui his diebus agrotatione ita prostratus, ut mihi esset sæpe ante oculos fatum præceptoris mei. Nam *λαμπρυνία* grauissima me in febre presserunt; sed fuit *ἐφήμερος* febris, & me spero morbo esse liberatum. Illustrissime Princeps, ita se res habet in hac vita, ut ait Tragicus,

Συμφορὰν ἑτέρως ἑτέρω πέλγει θανάτου θανάτων.
Ferantur igitur potius aduersa, quam exagitantur indignando. Tuæ Reuerendissimæ Clementiæ gratias ago, quum me sibi curæ fore significat, neque dubito, quin aliquid benevolentiae tuæ deriuetur in me de communitate præceptoris nostri, quem scio Tuæ Reuerendissimæ Clementiæ fuisse carum *ἴσον εἶναι καὶ φιλῶν.*

Si

Si quid autem poterit a me proficisci quo inferuiatur Excellentiae tuæ, in eo non patiar vlllo tempore desiderari studium meum. Bene valeat T.R.C. Lipsiæ III. Cal. April. anno MDXLV.

PHILIPPVS MELANCHTHON

E I D E M.

Quum hic nunciata esset mors viri optimi *Georgii Helti*, subita consternatione pene exanimatus sum: ac statim postea comperi, publicum esse luctum omnium honestorum nostri ordinis hominum, quod nemo non dilexerit eum propter eximiam virtutem. Meus vero dolor eo maior est, quod & amicitia inter nos fuit dulcissima, & quum mihi familiarius notus fuerit, magis intelligo, quantum eius interitu iacturam fecerit Respublica. Tuo etiam luctu moueor, qui illum & propter amorem quo eum complexus es, & propter Rempublicam desideras. Quoties iam in deliberationibus rerum magnarum sedens, ac locum, in quo respondere ac conferre sententiam solebat, intuens, eum requires? Etsi autem dolorem tuum adeo non reprehendo, ut probem etiam, & insigne specimen esse pietatis ducam: tamen præcepta eadem, quæ in cæteris magnis ærumnis nobis proponimus, hic

E

cogi-

cogitemus. Desiderio nos affici nostrorum vult Deus, vult nos angere & dolere; nec illam toruitatem seu immanitatem potius, quæ nihil mouetur asperis rebus, seu propriis seu amicorum, probat. Ac Filius Dei sæpe expauit ipse, lacrymauit, & acerbissimis doloribus conflictatus est. Sed simul præcipit Deus, ut cogitatione voluntatis suæ & æternorum bonorum, quæ promissit suis, quos ex hac vita euocat, mœstitiam moderemur, & paulatim animos erigamus, ac illis potius hæc bona gratulemur, quam nostra iactura angamur. Non sumus ii, qui homines, ut pecudes, nasci & extinguuntur, ut ferunt vices materiæ, nec restare nobis aliam ciuitatem meliorem, arbitremur: sed ut in Ecclesia vox Dei nos erudit, scimus iis, qui Euangelium amplexi sunt, æterna præmia proposita esse. Ardebat autem pectus Georgii amore Filii Dei, Domini nostri Jesu Christi, ita ut cætera in hac vita omnia duceret longe inferiora; & Euangelii propagationem studiose adiuuabat, & ad hoc decus adiungebat omnes alias virtutes, quæ in membris Christi esse debent. Quumque esset in dando consilio non solum prudens & fidelis, sed etiam felix, non dubito ei Deum adfuisse gubernatorem consiliorum & actionum. Nunc igitur euocatus hinc ad consuetudinem cœlestium, fruitur dulcissimis colloquiis Dei, Christi-

Christi, Prophetarum, Apostolorum, immo & matris tuæ, & agit gratias cœlestibus pro omnibus beneficiis, & non modo vitam tuam, sed etiam vniuersæ Ecclesiæ, quæ in hac vita ingentibus periculis exercetur, salutem Deo commendat. Quare gratulemur ipsi hunc portum, in quo lætus acquiescit, & desiderium eius leniamus recordatione virtutum ipsius, præsertim quum breui eum rursus complexuri simus. Quoties de eo cogitabimus, gratias agamus Deo, quod Ecclesiæ tale ornamentum dedit, & ipsum celebremus, quod Dei dona sua diligentia bene collocavit, & morum moderatione ornauit, & virtutes eius imitemur. His fere cogitationibus animum meum a luctu abduco: quas recensui, quod hoc tempore, etiam si te eadem remedia & nosse & colligere scio, tamen hæc quasi commonefactio non inutilis est. Si exempla etiam quærimus, Dauidi ereptus est amicus Ionathas, & multo ereptus est atrocius. Feramus igitur & nos, amicum a nobis aliquanto citius, quam vellemus, abductum esse, præsertim quum placide in complexu amicissimorum hominum iter illud ingressus sit. Et ut Dauid petebat a Deo, dari successorem idoneum Ionathæ in Republica; ita & nos petamus, ut Deus alium in Georgii stationem collocet, cuius & virtus & autoritas Ecclesiæ sit salutaris.

Nam hac cura in hac paucitate bonorum gubernatorum valde nos affici decet. Et Filius Dei sedens ad dextram æterni Patris inter dona, quæ dat hominibus, etiam pollicetur, se daturum bonos pastores & doctores. Hunc oro toto pectore, ut te seruet incolumem, & accendat multorum pectora, ut feliciter seruiant Ecclesiæ. Bene & feliciter vale. Wittenbergæ D. IX. Martii anno MDXLV.

MARTINVS LVTHERVS

E I D E M.

Gratiam & pacem in Christo. Migravit igitur a nobis, clarissime Princeps, *Georgius* noster *Heltus*; migrauit magno sui desiderio relicto, & dolore nostro. O Deus meus, in isto tempore, quo nobis esset opus multis sanctis viris, quorum precibus, consiliis & auxiliis consolaremur & foueremur, etiam reliquias istas in nobis tollis? Scimus, placitas tibi, o Deus, fuisse huius Georgii preces & operas, qui Filium tuum Dominum nostrum Jesum Christum ardentissime dilexit, studiosissime coluit, & Ecclesiæ tuæ utilissimus fuit. Ego ipse certe plurimum in ipsius precibus fidebam, & consolatione suauiter frue-

bar.

bar. Quanto magis tibi, clarissime Princeps, acerbissimum vulnus inflictum credo illius discessu, cuius tibi fuit consuetudo suauissima & sincerissima? Cum illo bene actum est, qui collectus ad patres suos, & populum suum, plurimos ibi & meliores inuenit, quam hic reliquit. Sed nobiscum durissime agitur, quum in ista Sodoma & Babylone viuimus, vel mortificamur potius, & nobis eripiuntur tales Lotti & Daniele, quorum quo magis opera opus habemus, vergentibus rebus in deterius quotidie, hoc minor eorum copia nobis reliqua est. Sed consilium Dei adorandum est, ut est natura eius, dum aliquid magnum, & quod spem excedit, facturum est, prius omnia annihilat & in desperationem adducit, sicut scriptum est: *Deducit ad inferos & reducit*. Hoc facit ut erudiat nos in fide, spe & caritate erga se ipsum, ut discamus inuisibilia eius præferre apparentibus, & contra spem in spem credentes in ipso hæreamus, qui vocat ea quæ non sunt ut sint. Quæ enim quis videt, quid speret? Deinde, ut & dilectio fiat fortis, ut mors, & æmulatio dura sit, sicut infernus: dum nobis aufert sua dulcissima dona, & ostendit sese prorsus inamabilem Deum, tunc maxime quum de bonis optime & amantissime cogitat & sollicitus est. Sic, sic occiditur vetus homo, & destruitur corpus peccati. Quare, clarissime Princeps, te ipsum

E 3

con-

consolare secundum opulentam mensuram cognitionis, qua tibi donatum est nosse Deum Patrem & Filium suum, & in operibus manuum suarum exercitatus es. Nos orabimus, ut Deus totius consolationis te roboret & firmet Spiritu sancto, donec illucescat & veniat hoc opus, quod in istis tentationibus iubet nos expectare. *Non enim ex corde*, ait Ieremias, *humiliat filios hominum*. Et Augustinus in quodam loco: *Non permetteret Deus malum fieri, nisi ex hoc melius aliquid elicere vellet*. Nos adhuc in carne sumus, ignari quid petere aut quomodo petere debeamus, hoc est, quid nobis prosit & optimum sit. Ille autem, qui potens est facere supra quam petimus aut intelligimus, pro nobis sollicitus, plura & ampliora potest quam angustia nostri cordis ausit optare, immo cogitare. Sed ea de re non potest, nisi prius ea tollat quibus nos credimus carere non posse, aut magno malo & periculo carere. Exemplis Scriptura referta est. Adam & Heua spe magna de Cain ebrii fuere, mox utroque filio orbat de tota re desperabant. Sed Deus, qui viuificat mortuos, & ex nihilo facit omnia, mox donat eis semen aliud pro posteritate nunquam defectura. Abraham de Ismaele sibi grandia promittit, Isaac de Esau, Iacob de Ruben; sed spes tantas omnes oportuit occidere, ut surgeret noua & æterna spes.

Et

Et nunc nos in hoc calamitoso sæculo prorsus omni spe destituimur. Sed speramus tamen in Deum vinum spe noua, facturum eum esse finem istorum malorum propediem, nec fallimur. Fidelis & potens est Deus, qui promittit, & facit. Lugeamus igitur nostrum carissimum *Georgium Helt*, quia defecit lux sua, ut Sirach loquitur: non sibi, sed nobis. Illi enim lux sua aucta & stabilita est in æternitatem, donec & nobis cum illo eadem lux nostra & hic deficiat, & illic perficiatur, per illum, qui est lux & vita nostra, Amen. In quo Celsitudo Tua quam optime valeat. D. IX. Mart.

MDXLV.

* * * * *

Philippi Melancthonis Oratio de vita Principis Georgii, recitata a Georgio Maiore, quum gradus Doctoris Theologiæ conferretur Henr. Stenio, extat Tom. III. Select. Declam. Phil. Melancthonis pag. 183. seqq. edit. Argent. 1567. & Zervestanz 1587. *Jacobi Thomasti* Oratio etiam elegans de Georgio Principe Anhaltino legitur inter editas eius X. p. 198. seqq.

E 4

PHI-

PHILIPPI MELANCHTHONIS

epitaphium carmen, nomine Fratris IOACHIMI Principis in Anhalt, Comitis Ascaniae, Domini Serueltae & Bernburgi scriptum, quod legitur Lib. VI. Epigr. a Jo. Maiore recognitorum, & a Petro Vincentio editorum, Wittenb. 1575. additum sepulcro in templo Desslauerensi.

GEORGIO

D. G. PRINCIPI IN ANHALT, COMITI ASCANIAE, DOMINO IN ZERBST ET BERNBURG, PRAEPOSITO MAGDEBURGENSI ET MISNENSI, PIETATE, ERUDITIONE ET VIRTUTUM OMNI GENERE ORNATISSIMO, DEQUE ECCLESIIS ET POLITIIS HARVM REGIONVM OPTIME MERITO,

IOACHIMVS PRINCEPS
IN ANHALT

GERMANO FRATRI DVLCISS. CARISSIMO. S. LACRIMANS P.
PLACIDE PIEQUE MORTVO
XVI. CAL. NOVEMB. ANNO CHR. M D LIII.
QVVM VIXISSET ANNOS XLVI.
M. II. D. IV. H. XIV.

P Principis Ascania nati de stirpe GEORGI,
Quem cernis, tumulus proximus ossa tegit.
Huic fuit ERNESTVS genitor, qui pacis amore
Promeruit patria totius esse pater.
Matris erat casta Monsterbergensis origo,
Sincera coluit quae pietate Deum.
Ascania gentis virtus est clara triumphis,
Ordine quos numerant saecula longa patrum.
Sed fuit huic fontes doctrina discere cura,
Quam nobis Gnatus tradidit ipse Dei.
Hoc ad Maiorum decus addidit inclita facta,
Præbuit & patriæ commoda magna sua.
Esdras ceu quondam populo ius dixit, & idem
Interpres Solyma legis in vrbe fuit.
Principis hic munus simul & Pastoris obiit,
Ipsius & mentem rexit & ora Deus.
Iustificaque fide capiens tua munera, Christe,
Soliue est cuius parta cruore salus;
Vera luce Deum agnouit precibusque vocavit,
Numinibus fictis mens inimica fuit.
Nec virtutum umbras habuit, sed pectora rexit
Ipse Dei viuens assimilata loco.
Vrbibus in multis, flauis quas alluit Albis,
Et quas cærulei præterit vnda Sala,
Agmina collegit Christum celebrantia, spargens
Pura Euangelii semina voce sua.
Fidus & ætati venienti testis ut esset,
De Christo patria publica scripta dedit.
Hic frater lacrimans IOACHIMVS condidit ossa,
Viuit conspectu mens fruiturque Dei.
O Deus; Ascaniam stirpem seruesque regasque,
Nulla venit nobis, te nisi dante, salus.

Eiusdem Philippi Melanchthonis
epigramma in imaginem GEORGII
Principis in Anhalt, extat Lib. II.

Ascania stirpis virtus est clara triumphis,
Ordine quos numerant secula longa patrum.
Cesar in Adriaco quum gesfit littore bellum,
Et fregit Venetas Maximilianus opes;
Dux erat Ascania natus de stirpe RVDOLPHVS,
Fixit & in Veneto multa tropaea solo.
Nunc ad Maiorum decora hac laus magna, GEORGI,
Accedit, vere principe digna viro.
Quod sic doctrinam reliquis virtutibus addis,
Vt verum celebres pectore & ore Deum;
Et Christi illustres ingentia munera scriptis,
Iustificas supplex quae capis ipse fide.
Exemploque Esdrae populum dum iure gubernas,
Doctrinae spargis semina pura simul.
Summe Deus, solus qui das felicia regna,
Ascanios fratres, te precor, ipse regas.

IOACHIMI CAMERARII

duo carmina lugubria in Principis GEORGII
obitum.

Gratum.

ΓΕΩΡΓΙΩ ΗΓΕΜΟΝΙ ΑΣΚΑ-
ΝΙΩΝ

εἰς ἰάμαλ ἱερὰρχη, ἀνδρὶ σεβασμιωτάτῳ
καὶ ὀπιφανεστάτῳ.

Σῆμα ΓΕΩΡΓΙΕ τέτο πέν, λαμπροκλεές ἦρας,
Εὐγενες δεσπότην ἔρνεσσι ἀπ' Ἀσκανίων.

PRINCIPIS ANHALTINI.

καὶ γὰρ κῆρ' ἀπὸ καὶ σὺ δέμας τέμνεις καμαλῆσιν
ἔισεν γ' ἡλικίης ἀνδρὶ ἔχων νεαρόν.
καὶ μόχθοις μὲν κείνο καὶ δευρολήσιν ἄκουσον
ἔρχε τέλῳ, νέουσι φθινόρῳ, θανάτῳ.
Ἦδ' ἐφ' ἡλικίᾳ ψυχὴ καὶ νῆς ἱεράρχης
Ἀιθερίας πρὸς εὐνὴν κύριον ἦλθε δόμους.
Ἐνθ' ἀμπαυμα πόνων εὐρηκε Φυγὴν τε μερμηρῶν
Ἐν δ' ἐπέθη κοίτῃ σῶμ' ὑπὸ γῆς μαλακῇ.
Ὅπως σάλπιγγ' ἰδρύει βιεγρόσιμον ἦχον
πάντ' ἔκρυψε νεκρῶν ἐκνεκρωσιμένης.
Ἦς μὲν ἀφ' ἡγαμόνων θάλλον βλάστημα πηλαίων
πρὸς αὐτοκρατόρων ἀμμιχα Σαξονικῶν.
Τῆς γὰρ γένεσ' ἐμμ' ὑμμετέριοι προσήκει
Ἦδ' ἀρετῆς λῆξιν τοῖς δ' ἐμάφυλον ἔχει.
Νῦν τ' ἀνδραγαθίας ἐπ' ἀνδρὶ καυσαροπυκτῇ
κύρος ἐστὶν ὡς πρὶν, εἰ γ' ἐτελέσθαι, ὑμῶν.
πρὸς δὲ σὺ θεοσεβὲς θείῳ καὶ ἱερῶνυμον δεχῆς
Χρυσόφρον' ἔτ' ἀρετὴν πρὸς εὖθ' ἀρετῆς.
Δαλέων ἢ δὲ θεῶν αἰδὶς συναγωγῇ
ἐκκλητῶ κόσμῳ τῷ δ' ἀμαρηνόσ.
Ἦν πρὸς πᾶσι ποῶν συνάγῃ, ὃ εὐάγγελον αὐτὸς
κῆρυγμ' ὡς περὶ πᾶσα πλάζομένων.
καὶ νῦν τ' ἀντ' αἰνῶς ὑπὸ μισθῶν φιλοκερδῶν
λαβηθῆναι ἐφόρε σῆς ἐκύρησε φρενός.
Θεολόγοιο φρενός, πάντων ἀγαθῶν ἐσθλῶν,
Μουσικῆς, σοφίης ἐμπλεῶ ἀρετῆς.
καὶ παρὰ τῆς ἐτυχεν φιλομόχθῳ χρησιμοεργῇ,
Πλείστους τ' εὐδρώσῃ σῆς ἀπόλαυσε χερεῖς.

Οἱ γὰρ

Οικοχόμενες δὲ σέθεν δήμες θεέκλητοι ὁμίλοι
 Χρυσοσεβῆς δεινὴ καίται ἐν ὀρφανίῃ,
 Χῆρη πένθος ἄλγος δ' ἐκκλησίῃ ἐνθάδ' ἀληκτον,
 Ποιμνικῆς τλήμων φροντίδος ἀμμορίη.
 Τὴν αὐτὸς ποιμὴν ὦ χρεῖτε φύλαξον ἄριστοι,
 Ἄυτες ὁπισκοπέων σὴ περιβαλὼν ἀγέλη.
 Μηδέτ' εἰς λυμῆνασθαι τῇδ' ὄχλον ἐρίδων,
 Μηδ' αὐτὴν σφετέρῃ φθίσεσθαι ἀγροθυλίῃ.
 Οὐ σὺν χρεῖτε κλέος ζητεῖτ' ἐξ ὁδοῦ θεοῦ,
 Οὐδ' οἷον ὀφείλουσιν τετακί πλαζομένων.
 Ζητεῖται βροτῆς κάλλος ψυδάνυμον δρχῆς,
 Κερδαλέου τε τρέπων τέρψιες ἡδυβίων.
 Ἄυτη δ' ἀφραγέσσει πολυπλάνος ἐκτεστάλαινα
 Πόμνη ἀνηκέστοις φθείρετ' ἐκδοσε κακοῖς.
 Φθίρεσθαι ἢ ὁπίσθαι ἐκδοσ' ἀέκοντί γε θυμῷ,
 Ὅν πῶς γὰρ λυγρῆς φάρμακον ὄψις νόσος.
 Οὐ ξυνήσσι δὲ πῆμ' ἐλέθροισι, καὶ ἕσπετ' ἄγασσι
 Εἰς μόρον σὺν ἐτόμοις ῥήμασι πεισσομένη.
 Ἄλλων δ' ἀφραγδίῃσι νοοῖο κακῆς χικόν ἐστι
 Εἰν ἀγῶνι σαρκοῦ μαίνεται' ἐλδοφερῇ.
 Καὶ βιοτῆς ἀνεπωλήκτω μαλακῆς διαγωγῇ
 Περσέειδ' ὅπως λοιπῶν δρῶσιν ὅμοια λεῶ.
 Νῦν ἄρα χρεῖτε βουθεῖας περφανῆς σέθεν ἔργον
 Λείψαν' ἐπ' σφετερῆς ὡς περιεῖν ἀγέλης.
 Ὅς δὲ τῆς πιστῶς κείνῃν τήρησεν ἐφετμαῖς,
 Λεπτεργῶ παύσας σῶμ' ἰδίων καμιάτῃ.
 Πρὸς σ' ἄνα νῦν ψυχῇ κληθεῖς ἐνπύθεν ἀπῆλθε,
 Τὸν καλὸν ἐν ζωῇ τῇδε δέομον πελέσας,

Τηρή-

Τηρήσας καὶ πῶς ἀγῶνά τε λαμπρὸν ὑποστάς,
 Νῦν τε δικαιοσύνης σέμμα κομισάμενος.
 Χαῖρε πατὴρ ἱεραρχα διδάσκαλος ἐμπεδομυδός
 Ἦρνος δὲ πρὸς πρῶτων εὐγενὲς ἡγεμόνων.
 Καὶ δὴ ἀπ' ἀρχαίων κατὰ γὰρ γένος ἐδὲ λὸν ἀνάκτων
 Ἐξοχα δ' ὀρθολόγῳ γνώριμος εὐσεβίῃ.
 Ὡ χαῖρ' αὐτὶ πατρὶν ὦ τ' ἄρ' κήρυξας ἰησῶ,
 Ἐν ὁδοῦ πασχαῖς ὅλβιε χαῖρε μοναῖς.
 Ἐνταυθοῖδ' ἔπεσι κροσσόντων ψυδολόγοισι
 Χρεῖτε πὸν μυθοῖς ῥῆμ' ἐμπλεξάμενοι.
 Οἱ δ' ἔπεσι κωκυζόντων φωνῶντες ἀωρεῖ,
 Τολμῶντες βλακικοῖς λεγολογέειν ἔπεσι,
 Νικήσει γὰρ ἀληθείῃ τέλει ἢ λαχῆσαι,
 Βλάσφημον δὲ θεὸς καὶ σῶμ' ἀναιδῆς ὀλέει.

Latinum.

Reuerendissimo & Illustrissimo Principi
ac Domino

DOMINO GEORGIO

Principi Anhaltino & Ascania Domino,

Antistiti Ecclesiae Christi fidelissimo,

qui Dessauiae D. S. O. XVI. Cal. Nouembr.

Anno Christi M. D. LIII.

ERipuit nobis Princeps tollente GEORGI,
 Abducens terris te quoque morte DEUS:
 Maiorum Ascania Princeps longo ordine gentis
 Ex veteri illustri stirpe create Ducum.
 Ex quibus imperio qui praesit, rite creando
 Septem habuere unum secula priora virum.

Nemo

Nemo tibi similis, nemo pietate secundus,
 Doctrina, ingenio, religione, fide.
 O Princeps, habuit quem desolata patronum
 Christicola fidum turba pusilla gregis.
 Cuius mens, fortuna, animus, ditio, bona, corpus,
 Sunt impensa sacro cuncta ministerio.
 Qui nunc heu patriæ decedis tempore quali?
 Quando carere minus quæ tua posset ope?
 Quam tua sustinuit bonitas, sapientia, virtus,
 Et studii immensa sedulitate labor:
 Ne faceret sæpe inclinata Ecclesia lapsus,
 Neu premeret sanctam forte ruina fidem.
 Te venerati dilexere boni, optime Princeps,
 Te simul oderunt & timuere mali.
 His etenim opposuit se constantissima virtus
 Magni animi, & vigilans sollicitudo tui.
 Nec tibi vis nocuit nec fraus, ad utrumque parato,
 Mente opus intrepida siue sagace foret.
 Quo validum pectus? mare si quæ nauigat, omni
 Tempore tranquillæ puppis haberet aquas.
 Qui vidit bellis nullum cessantibus hostem
 Miles, hic an dicet forte cor esse sibi?
 Crebra & sunt iniecta tibi, illustrissime Princeps,
 Te pressere grauis pondera dura mali.
 Illinc inimicitiis urgentibus, unde potentum
 Immeritum varie te petiere mina.
 Hinc inuidia te circumstante, malignæ
 Rectis infesta consiliisque manus.
 Namque odium ut capiti, sic obrectatio diras
 Insidias famæ struxit iniqua tua.
 Nil refert. Vincit tandem post omnia verum,
 Et relictis illustris nube cadente dies.

At nostros eat in tanta caligine, tanquam
 Lucerna, ante, precor, vox tua, Christe, pedes.
 Principis incessus ut rexerat illa Georgii,
 Cælestis monstrans cognitionis iter.
 O Princeps dilecte Deo, cuius merita extant
 In patriam inque alios maxima ubique, vale.
 Cum damno qui nos quantoque dolore relinquis?
 Dum miseris præsens subtrahis auxilium.
 Sancte vale Princeps. Te nunc Ecclesia luget,
 Et sibi morte gemit vulnera facta tua.
 Felix sorte tua & cunctis defuncte periclis,
 Aeternaque fruens prosperitate, vale.
 Idem cælesti Princeps in sede locatus,
 Salue anima in Christi sancta recepta sinum.
 Salue iterum ætheria sine fine beatus in aula,
 Non magis humano subditus arbitrio.
 Consors æternæ saluæ vitæ inclyte Princeps,
 Pars immortalis prima sodalitiū.
 O salue atque vale. Sed tu nos Principe tali
 Orbos, Christe, orbos ne tamen esse sinas.
 Atque aliquo, quem tu scis, præstantissime Pastor,
 Palantes pecudes ipse tuere, modo.

f.

IOACHIMVS CAMERARIVS.

